

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesionálního a personálního rozvoje

Formativní vliv rodiny na osobnost žáka

Bakalářská práce

Autor: Iva Szabová

Vedoucí práce: PhDr. Oudová Drahomíra, Ph.D.

2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "**Formativní vliv rodiny na osobnost žáka**" vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....

(podpis autora)

V Chomutově dne 15. 4. 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní PhDr. Drahomíře Oudové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, podnětné připomínky a cenné rady, které mi umožnily snazší orientaci v dané problematice. Dále bych chtěla poděkovat mému synovi Danielovi za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

FORMATIVNÍ VLIV RODINY NA OSOBNOST ŽÁKA

THE FORMATIVE INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE PERSONALITY OF A STUDENT

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Formativní vliv rodiny na osobnost žáka“ se věnuje problematice záškoláctví, které patří mezi nejvážnější problémy ve školství. Práce se zabývá rodinou, funkcemi rodiny, styly výchovy a příčinami rizikového chování adolescentů. V bakalářské práci je řešena problematika záškoláctví od jeho specifikace, přes příčiny až po jeho prevenci. Cílem bakalářské práce je zjistit výskyt záškoláctví u žáků různých typů středních škol a vliv rodiny na příčiny záškoláctví.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, styly výchovy, příčiny rizikového chování adolescentů, záškoláctví, příčiny záškoláctví, prevence záškoláctví.

ABSTRACT

The bachelor's thesis "Formative influence of the family on the personality of a student" is dedicated to the problems of the truancy, which belongs to the most serious problems in education. The thesis engages in the family, function of the family, styles of the education and the causes of the adolescent's risk behaviour. In the bachelor's thesis problems of the truancy are solved from its specifications, through the causes and prevention. An objective of the thesis is to determine an occurrence of the truancy for the students of the different types of secondary schools and influence of the family on the causes of the truancy.

Keywords: the family, function of the family, styles of education, the causes of the adolescent's risk behaviour, the truancy, the causes of the truancy, the truancy prevention.

Obsah

1 ÚVOD.....	8
2 CÍL A METODIKA PRÁCE	10
3 TEORETICKÁ ČÁST	11
3.1 RODINA.....	11
3.2 FUNKCE RODINY	12
3.3 STYLY VÝCHOVY.....	14
3.4 PŘÍČINY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ ADOLESCENTŮ.....	17
3.4.1 Období adolescence	17
3.4.2 Dědičnost.....	18
3.4.3 Osobnost.....	19
3.4.4 Výchovné procesy	19
3.4.5 Neúplná rodina	20
3.4.6 Vliv rodinného prostředí.....	20
3.4.7 Vrstevnické party.....	21
3.4.8 Vliv masmédií	22
3.5 ZÁŠKOLÁCTVÍ	22
3.5.1 Typy záškoláctví.....	23
3.6 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ	25
3.6.1 Rodina jako příčina záškoláctví.....	25
3.6.2 Škola jako příčina záškoláctví	26
3.6.3 Vrstevníci jako příčina záškoláctví.....	28
3.6.4 Osobnost záškoláka jako příčina záškoláctví	29
3.7 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	30

4 PRAKTICKÁ ČÁST	33
4.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU, STANOVENÍ CÍLE	33
4.2 FORMULACE HYPOTÉZ.....	33
4.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU, SBĚR DAT.....	34
4.4 POUŽITÉ METODIKY	35
4.5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ, VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ.....	35
4.6 ROZHOVOR, VYHODNOCENÍ.....	48
5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ.....	50
5.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	54
6 ZÁVĚR.....	56
7 SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ:.....	59
7.1 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	59
7.2 SEZNAM TABULEK	59
7.3 SEZNAM GRAFŮ	59
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	60
9 PŘÍLOHY	62

1 ÚVOD

Mládež chce poznávat život a rozumět mu datem dneška.

Josef Čapek

Dnešní „mladá generace“, ve srovnání s mým obdobím dětství a dospívání, se liší v mnoha směrech. Nejvíce si to uvědomujeme v oblasti vztahů k dospělým lidem, rodičům, učitelům a ve vztahu k sobě samým.

Rodina jako základní prvek společnosti má na formování charakteru každého dítěte hlavní a rozhodující vliv. Pokud se vyskytnou v existenci rodiny některé poruchy anebo rodina neplní svoji funkci, tak se to negativně promítá do života dětí. To vše působí nepříznivě na psychický vývoj dítěte a může to vyústit až ve vážný společenský problém, jako je násilí, kriminalita, drogové závislosti, záškoláctví atd. Tomu může předcházet porucha sociálních vztahů (poruchy vztahu k výchově, ke studiu, k práci, k sobě samému) a dále faktory, které ovlivňují chování adolescentů, což je dědičnost, osobnost, vliv rodiny, neúplná rodina, výchova, vrstevnické party, masmédiá atd. Dnešní mládež je často vystavována negativním jevům okolního světa, kterým nedokáže odolat.

Z toho všeho vyplývá, že výchovné problémy mladistvých mají velmi úzkou souvislost se stavem a úrovní rodinné výchovy. A proto právě rodina do velké míry ovlivňuje a vytváří budoucí vztah mladého člověka k životu, ke společnosti, ke vzdělání, k práci i k jeho budoucí rodině.

Výchova začíná od narození, nejprve na člověka působí rodina, později škola. Výchova se uskutečňuje vzájemnou interakcí vychovávajícího a vychovávaných. Jedním ze základních výchovných prostředků je organizace běžného denního života, kde získávají děti různé životní zkušenosti. Škola se také podílí na harmonickém vývoji člověka, na vytváření vědomostí, návyků, sklonů, na uplatnění jeho schopností, zájmů, čímž přispívá k jeho socializaci.

V dnešní době je lidský život plný nejrůznějších obtíží a překážek. Schopnost vyrovnat se s nimi, zejména v období dospívání, nebývá někdy vůbec jednoduché. To, co dospívající mládež odlišuje, pokud se chce vyrovnat s problémy, je sociální strategie, způsob jakým zacházet s vlastními silami a zároveň nabízenou pomocí ze strany rodiny, odborné pomoci a pomoci vyučujících.

Velkým problémem dnešní doby je stále více se vyskytující záškoláctví a časté absence žáků. Tento problém patří mezi nejzávažnější problémy ve školství. Příčin záškoláctví je poměrně velké množství a mohou být propojeny s typy záškoláctví. Jako hlavní příčiny uvádí většina autorů rodinné a školní prostředí, vliv vrstevníků a vliv osobnosti dítěte.

2 CÍL A METODIKA PRÁCE

V současné době je problémem vysoká absence žáků na středních školách. Součástí tohoto problému je záškoláctví. Jedním z faktorů, který ovlivňuje docházku žáků do školy, je vliv rodiny. Tato práce hledá vztah mezi vlivem rodiny a záškoláctvím na středních školách.

Cílem bakalářské práce je zjistit výskyt záškoláctví u žáků různých typů středních škol a vliv rodiny na příčiny záškoláctví.

V bakalářské práci se porovnávají rozdíly ve frekvenci záškoláctví na dvou typech různých středních škol, na gymnáziu a na středním odborném učilišti v Ústeckém kraji. Kvantitativní výzkum hledá vztah mezi vlivem rodiny a záškoláctvím na dvou typech různých středních škol a zkoumá, zda se záškoláctví vyskytuje v menší míře u žáků, jejichž rodiče jsou středoškolsky (maturitní zk.) nebo vysokoškolsky vzdělaní nebo u žáků, jejichž rodiče mají základní vzdělání nebo jsou vyučeni. Dalším zkoumaným problémem je, zda žáci, jejichž rodiče tolerují záškoláctví, mají vyšší počet absencí než žáci, jejichž rodiče záškoláctví netolerují.

K dosažení vytyčeného cíle byly zvoleny následující metody:

- analýza studijní literatury
- dotazníkové šetření
- analýza výsledků
- řízený rozhovor s výchovnými poradci

V praktické části práce (v kapitole analýza výsledků) je vyhodnoceno dotazníkové šetření na uvedených středních školách doplněné o rozhovor s výchovným poradcem na jednotlivých školách a ověřeny formulované hypotézy. V závěru práce jsou uvedeny doporučení pro praxi.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 RODINA

Od narození žije dítě v rodině, ve které získává základní zkušenosti ve styku s lidmi. Rodina je prvním zdrojem, kde dochází k uspokojování potřeb dítěte a také mu přináší jejich první omezování a frustrování. Bez péče rodiny (nebo institucí u dětí osiřelých a nemocných) by se dítě nemohlo vyvíjet a žít. Z toho vyplývá, že vliv rodiny na dítě a jeho psychiku je velmi silný. Rodina může vývoj dítěte příznivě stimulovat, také může být zdrojem zanedbávání, brzdou vývoje dítěte, může narušit vývoj schopností a utlumit charakter celé osobnosti dítěte.

Rodina poskytuje dítěti různé modely k identifikaci a napodobování. Předává mu hlavní model komunikace a sociální interakce v tzv. malé sociální skupině. Začleňuje dítě do života a předává mu normy a sociální požadavky. Odměnami a tresty podporuje přijetí norem a požadavků, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dětí v rodině. Takto dochází k socializaci dítěte v rodině a zároveň dochází k jeho výchově. Různé rodiny vybírají z makroprostředí různé modely, hodnotové orientace, názory a formy způsobu života.

Ve formulaci formativního působení rodiny jsou uvedeny elementární zákony sociálního učení a zprostředkování vlivu makroprostředí mikroprostředím, které slouží k první orientaci. Ale to se dá zjednodušit, protože ve skutečnosti působí zároveň další mechanismy, a to frustrování a uspokojování potřeb dítěte, aktivnost dítěte, biologické podmínky, působení vlivu výchovy atd.

Působení rodiny na dítě může také záviset na tom, k jaké národnosti a socioprofesionální skupině patří jeho rodiče. Záleží na celkové sociokulturní úrovni rodiny, která je v současné době (společenskohistorické situaci) vyjádřena především vzděláním rodičů. V rodinách, kde alespoň jeden rodič má středoškolské vzdělání (případně mu zabránily okolnosti ve studiu na střední škole, ale v rodině, v zaměstnání a ve volném čase projevuje kulturní zájmy, rozvinuté myšlení, sport atd.), většinou kladně hodnotí kulturu i vzdělání. Tito rodiče vedou děti k dobrému školnímu výkonu a také k zájmové

činnosti. Naproti tomu ostatní rodiny, především takové, kde rodiče nemají ukončené základní vzdělání nebo takové, kde je největší chudoba a nejvyšší nezaměstnanost, zpravidla příznivé podmínky dětem neposkytují. V rodinách s nízkou sociokulturní úrovní je způsob komunikace s dítětem výrazně nepříznivý pro jeho psychický vývoj. Projevuje se agramatismy, chudým slovníkem, nedbalou výslovností, negováním komunikace atd. Takové chování rodičů ztěžuje vývoj řeči i intelektu dítěte, ale zároveň nepříznivě působí na jeho zvědavost, poznávací potřebu, která je pro formování motivace k učení velmi důležitá a zvláště narušuje emoční vztahy v rodině mezi rodiči a dětmi. Rodiče, kteří mají velmi nízkou úroveň vzdělání, většinou sami nerealizují společné aktivity se svými dětmi. Právem se o těchto rodinách říká, že jsou nepodnětné pro dítě, tudíž nedávají dostatek pobídek a podnětů k jeho vývoji.

Rodina není skupina uzavřená, izolovaná od makroprostředí a mezoprostředí. Pracovní skupiny (rodiče, škola, sousedé, kamarádi, hromadné sdělovací prostředky, zájmové organizace, nejrůznější skutečnosti, historické události) působí na jednotlivé členy rodiny, ale i na celou rodinu. Rodina i jednotlivci potřebují sociální podněty a další lidi. Deprivace sociálních podnětů se projevuje ve velkých městech, na sídlištích, kde na lidi doléhá anonymita a pocit osamocení uprostřed mnoha neznámých lidí.

Při zkoumání formativního vlivu rodiny má velký význam, zda dítě vyrůstá v úplné rodině, v neúplné rodině (po rozvodu, po úmrtí jednoho rodiče), popřípadě zcela mimo rodinu (ve výchovném ústavu). Neúplná nebo disharmonická rodina je horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina úplná a harmonická (Čáp, 1993).

3.2 FUNKCE RODINY

Rodina je důležitým prvkem společnosti, který má pro vývoj a výchovu dítěte nezastupitelný význam. Požadavky a nároky na rodinu dnes ve společnosti stále vzrůstají. Současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, zvláště ve slabém sociálním prostředí, kde rodina často působí jako jediný opěrný bod, kam se členové rodiny mohou uchýlit. Když dojde k selhání rodiny, dopady jsou víc než zřejmé nejen pro děti, ale pro všechny členy rodiny.

Rodina zajišťuje mnoho činností. Především zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o jejich zdraví, kulturní dědictví i výživu, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, podporuje i chrání (Kraus, Poláčková, 2001).

Funkce rodiny dělíme na biologicko-reprodukční funkci, sociálně-ekonomickou funkci, ochrannou funkci, sociálně-výchovnou funkci, rekreační, relaxační a "zábavnou" funkci a emocionální funkci.

Biologicko-reprodukční funkce je funkce, která má význam jak pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří tvoří rodinu. A proto je v jejím zájmu, aby se rodil počet dětí, který tyto perspektivy naplní.

Sociálně-ekonomická funkce je funkce, která uznává rodinu jako velmi významný prvek v rozvoji ekonomického systému naší společnosti. Členové rodiny se zapojují do nevýrobní i výrobní sféry při výkonu svého určitého povolání a současně se také celá rodina sama stává spotřebitelem, což je velmi důležité, protože je na něm značně závislý trh. Poruchy funkce ekonomické se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v dnešní době někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti a také častým zvyšováním nákladů.

Ochranná funkce spočívá v zajišťování životních potřeb všech členů rodiny. Po roce 1990 je rodina na této funkci mnohem více zainteresována a zároveň se od ní očekává mnohem větší spoluúčast na jejím plnění.

Sociálně-výchovná funkce. Rodina je první sociální skupina, která učí dítě osvojovat si základní návyky, přizpůsobovat se životu a osvojovat si běžné způsoby chování ve společnosti. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do běžného praktického života.

Rekreační, relaxační a "zábavná" funkce spočívá v tom, že rodina má pamatovat na rekreaci, zábavu a relaxaci. Aktivity by se měly týkat všech členů rodiny. Měli by se zapojovat rodiče i děti, ale zvláště pro děti mají tyto aktivity největší význam.

Emocionální funkce je pro rodinu nezastupitelná a zásadní. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit tak potřebné citové zázemí, pocit bezpečí, jistoty a lásky. A proto smysl i podstata nemohou být nikdy proměněny (Kraus, 2008).

Pomocí těchto funkcí se ukazuje, že rodina má velký vliv na to, jak vypadá naše dnešní společnost, na vývoj osobnosti jedince, zároveň poskytuje člověku pocit, že někam patří, zajišťuje život budoucích generací a zasahuje do ekonomiky státu. Je velmi nerozumné opomíjet instituci rodiny, protože od toho se odvíjí naše budoucnost (Čáp, Mareš, 2001).

3.3 STYLY VÝCHOVY

Výchova v rodině je nejučelnějším a nejpřirozenějším přístupem k výchově dětí. V minulých letech se objevily nějaké pokusy přesunout rodičovskou péči dětí na jiné instituce nebo osoby, ale ukázaly se jako nepostačující a zároveň velmi nevyhovující. Nejlepší a nejučelnější se dodnes projevuje péče o dítě v rodině s oběma rodiči.

Výchovné působení rodičů na své děti není jednoduchou záležitostí. Existuje několik možných způsobů výchovy. Téměř každému rodiči se ten jeho způsob výchovy zdá nejlepší. Mnoho rodičů se nad sebou ani nezamyslí, jestli opravdu konají to nejlepší pro své děti nebo hledají jen tu nejjednodušší cestu sami pro sebe.

Velmi zajímavý je Lewinův výzkum, podle kterého můžeme dělit výchovné styly na autokratický, integrační a liberální.

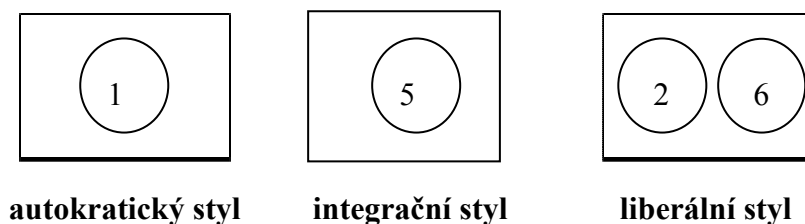
Autokratický styl (také dominantní nebo autoritativní) je stavěn na velmi přísné autoritativní výchově, která vede k slepé kázni a poslušnosti. Takový výchovný styl používají především jedinci, kteří nedůvěřují dětem, považují je za sobecké, neukázněné a neschopné přijmout domluvu. Výchova se projevuje silným omezováním dítěte, tresty a hrozbami.

Liberální styl (také sociálně integrační vedení) většinou ztěžuje rozvíjení osobnosti dítěte, protože ten kdo děti vychovává, děti řídí velmi málo nebo dokonce někdy vůbec. Pokud vychovatel stanoví požadavek, tak už nekontroluje, zda byl splněn.

Integrační styl (také demokratický), od vychovatele mají děti daný jasný přehled o činnosti skupiny a jak tyto činnosti dovést k cíli. Při tomto stylu výchovy je uděleno méně příkazů a zároveň se podporuje vlastní iniciativa. Děti mají vždy na výběr několik možností řešení problémů. Vychovatel více působí svým vlastním příkladem

než zákazy a tresty. Tento výchovný styl pěstuje v dítěti osobnost a podporuje utváření kladného sebehodnocení a zdravého sebevědomí. Integrační styl je označován za neoptimálnější výchovný styl (Čáp, Mareš, 2001).

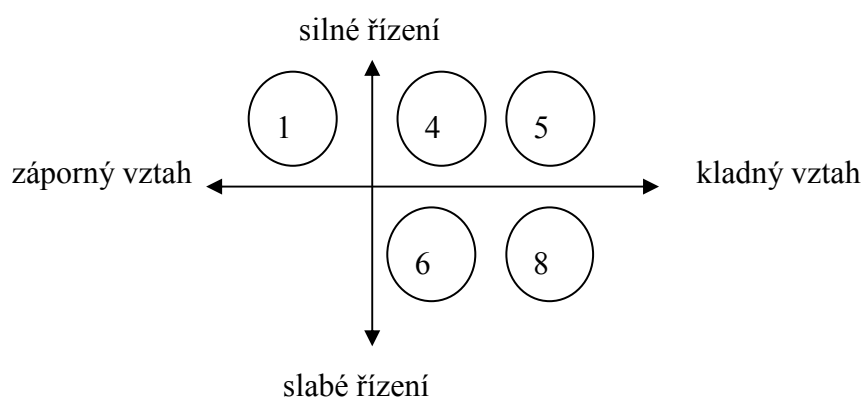
Obr. č. 1: Tři styly výchovy podle K. Lewina.

(Čáp, Mareš, 2001)

Později na Lewinovy výzkumy navázalo velké množství psychologů. E. S. Schaefer přidal do svého modelu dimenzi „Citový vztah k dítěti“, jehož dvojdimenzionální model má póly láska a hostilita na ose emočního vztahu k dítěti a póly slabé řízení a silné řízení na ose kontroly póly. Do tohoto modelu lze také umístit jako body tři styly výchovy Lewinovy typologie.

Obr. č. 2: Model dvou dimenzí rodičovských postojů podle E. S. Schaefera.

(Čáp, Mareš, 2001)

Jan Čáp (1996) se svými kolegy velmi podrobně zkoumali styly výchovy a zároveň se snažili výsledky svého výzkumu nějakým způsobem zobecnit. Narazili při výzkumu na to, že málokteré dítě je vychovááno pouze jedním výchovným stylem svými všemi vychovateli (otec, matka, učitel atd.). Později se Čáp a jeho kolegové dobrali k modelu 9 polí, ve kterém dospěli k rozdílným stylům výchovy podle intenzity řízení a kvality emočního vztahu mezi rodiči a dítětem. V následující tabulce jsou uvedeny výsledky jejich výzkumů:

Tab. č. 1: Model devíti polí způsobu výchovy.

	Řízení			
Emoční vztah	silné	střední	slabé	rozporné
záporný	1 výchova autokratická, tradiční, patriarchální		2 liberální výchova s nezájmem o dítě	3 pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
záporněkladný	9 výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici			
kladný	4 výchova přísná a přitom laskavá	5 optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	6 laskavá výchova bez požadavků a hranic	7 rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem
Extrémně kladný			8 kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

(Čáp, Mareš, 2001)

Langmeier a Krejčířová (2006) se zabývali způsobem výchovy a rozlišují výchovné styly, které nazývají **nevhodné výchovné styly**. Patří mezi ně:

Výchova **rozmazlující**, která je charakteristická tím, že rodiče své dítě bezmezně milují a splní mu, co mu na očích vidí, ale zároveň na něj nekladou žádné nároky.

Další nevhodnou formou je **nedůsledná** výchova. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 270) uvádějí, že: „*rodič kolísá mezi krajní přísností a krajní povolností (někdy jako by kompenzoval své pocity viny za dřívější nadměrnou přísnost)*“. Nedůslednost někdy vyplývá i z odlišného přístupu obou rodičů.

Zanedbávající výchova (deprimující, zneužívající nebo týrající) je výchova, která ohrožuje vývoj dítěte a nejčastěji se objevuje v rodinách s nízkou ekonomickou úrovní, s nízkou sociokulturní úrovní a u negramotných osob. Děti, které vyrůstají v tomto prostředí, mají mnoho volného času, často jsou odkázány samy na sebe a povinnosti i práci často pokládají za nutné zlo.

O výchovu **perfekcionistickou** podle Langmeiera a Krejčířové (2006) se jedná v případě, že rodiče mají na dítě přehnané požadavky a nároky vzhledem k jeho věku a schopnostem.

Nadměrně ochraňující výchovu nazývají Langmeier a Krejčířová (2006, s. 270) „*jako hyperprotektivní a nadměrně starostlivou*“.

Výchova **zavrhující** je posledním uváděným typem. Rodiče dávají dítěti najevo odmítání a nesouhlas. Rodiče si to zdůvodňují nezbytností poslušnosti a kázně.

3.4 PŘÍČINY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ ADOLESCENTŮ

3.4.1 Období adolescence

Adolescence je obdobím, které následuje po období puberty a trvá zhruba od 15 do 22 let podle individuality každého jedince v závislosti na jeho rozvoji po stránce sociální, psychické a somatické (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Z biologického hlediska můžeme adolescenci ohraničit pohlavním dozráním. V tomto období dochází k celkové přeměně z hlediska psychosociálního tím, že se mění celá osobnost dospívajícího a také jeho sociální pozice. V adolescenci se ukončuje emancipace od vázanosti na rodinu a vztahy mezi rodiči a adolescenty se stabilizují. Významnou roli hrají vrstevníci, protože si v tomto období jako adolescenti vytváří svou vlastní kulturu, která je demonstrována potřebou experimentování a volnosti.

Adolescenti chtějí mít volbu při řešení situací a odmítají hodnoty rodičovské generace. (Vágnerová, 2004).

Adolescence je fází budování a hledání identity. Základem identity je sebepoznání. Adolescent musí vědět jaký je, aby mohl o své budoucí identitě uvažovat a také ji mohl dále rozvíjet. V identitě se odráží subjektivně zpracovaný obraz sebe sama, ke kterému přispívá hodnocení jiných lidí a objektivnější informace. Identita je taková, jaké jsou kompetence jedince. Odráží se v nich adolescentova minulá zkušenost, kterou získal od narození, i dispozice, které mají geneticky zakódovány (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Adolescentní období je velmi důležitým obdobím pro každého jedince, neboť se adolescent rozhoduje o svém budoucím povolání. Pro adolescenta není jednoduché určit si svojí životní dráhu kvůli poměrně bouřlivému období z hlediska vývojové fáze. Některá část mládeže používá nevhodný životní styl, který bývá velmi rizikový z hlediska zdravotních následků. A proto je dospívající mládež považována za jednu z nejohroženějších populačních skupin.

3.4.2 Dědičnost

Genetická zakotvenost chování je aspekt společenskými vědami ještě stále nedocenený. Většinou všechny osobnostní vlastnosti, lidské postoje i dokonce většina zájmů jsou převážně determinovány i dědičně. I když můžeme potvrdit domněnku, že existuje důkaz, že některé poruchy jsou dědičné, a to především u dlouhodobých a závažných poruch, existuje velmi hodně dalších okolností, které ovlivňují vývoj dítěte, než aby se dalo jen tak říct: „Je to v genech“ (Train,2001).

Dědičnost je jedním z faktorů, které mohou mít vliv na delikventní chování. Dědičnost může být také odpovědná za špatnou hyperaktivitu nebo za sebekontrolu. To ovšem samo o sobě nedokazuje, že člověk s touto dědičností má delikventní chování. Zvyšuje to pravděpodobnost, že pokud na jedince působí vnější prostředí, a to vliv party, kamarádů, vliv masmédií i traumatické události v rodině, dochází

k podporování delikventního chování jedince. Je velmi obtížné předpovědět u mladých lidí, kam bude směřovat jejich životní dráha (Matoušek, Kroftová 1998).

3.4.3 Osobnost

Naše společnost trpí předsudky o osobnostech v mladé generaci. Tyto předsudky nejspíše souvisí s celkovou frustrací společnosti. Ve skutečnosti jsou mladí lidé daleko zkušenější v odhadování lidí než jejich vrstevníci. I v oblasti sociální inteligence jsou mnohem vyspělejší, i když v oblastech ostatních jsou jejich výsledky nedostatečné a podprůměrné (jedná se o IQ, školní úspěšnost atd.). U většiny mladých lidí často převažuje nedostatečné sebehodnocení, ale můžeme mezi těmito mladými lidmi najít i jedince, kteří mají o sobě vysoké mínění a tím nekriticky přeceňují vlastní hodnotu (Matoušek, Kroftová, 1998).

3.4.4 Výchovné procesy

Výchovný proces není pro rodiče jednoduchou záležitostí. Existuje mnoho způsobů výchovy, které jsou podrobně popsány v kap. 3.3 (Styly výchovy).

Správné výchovné procesy. Tyto procesy formují základ psychicky vyrovnané osobnosti a vytváří normální rodinné prostředí. Rodinné prostředí, které je vhodné k výchově jedince, vytváří učení a výchovu příkladem, příjemnou atmosféru rodinného života a rozmanitost komunikačních prostředků vedení v rodině. Rodina v takovém procesu hraje roli průvodce k získání vzorů a norem chování, citlivého zprostředkovatele vztahu k veřejným problémům, vztahu k práci, k získání elementárních poznatků o sociálním životě a také o životě ekonomickém, kulturním, politickém atd. Z rodiny by si měl mladý člověk odnést do života hlavně správný vztah a úctu k základním principům i hodnotám společnosti.

Nesprávné výchovné procesy. Pokud rodina neplní svojí danou funkci, vytváří se větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Toto demoralizující prostředí v rodině má velmi silný vliv na vývoj návyků i názorů u mládeže (např. shovívavost

a toleranci hrubého chování vůči svým vrstevníkům i dospělým). Můžeme sem také zařadit i nesebekritičnost rodičů na podněty získané zvenčí k nevhodnému chování svých dětí mimo svoji rodinu. Také velmi negativně působí i to, že se rodiče spoléhají na výchovné působení někoho jiného (prarodičů, školy atd.). Negativně působí velké materiální zabezpečení dětí svými rodiči jako protihodnota za nevěnování se jejich výchově.

3.4.5 Neúplná rodina

Rodina v základní podobě (rodina úplná) se skládá z obou rodičů a jejich dítěte či dětí. V neúplné rodině chybí jeden z rodičů. Můžeme uvažovat, jak dalece se neúplná rodina liší, když není přítomen jeden z rodičů v důsledku rozvodu nebo úmrtí, od úplné rodiny, kdy rodič neplní svou funkci a je „nepřítomen“ nebo je pouze zkomoleně přítomen psychologicky, a to v důsledku delikventního chování, alkoholismu, drog atd. (Matějček, 1986).

Nemůžeme pominout vliv rozvodů, protože ve většině případů je dítě svědkem konfliktů rodičů a vzrušených emocí, které předcházejí i doprovázejí rozchod rodičů. Starší děti a mládež mohou napodobovat, jak se k sobě rodiče vzájemně chovají a začnou být nepřátelští, agresivní, můžou propadnout do psychických problémů, dostat se do závislosti na alkoholu, na návykových látkách a velmi často podléhají delikventnímu chování.

3.4.6 Vliv rodinného prostředí

Mezi faktory, které negativně v některých případech ovlivňují chování mladých lidí, patří bezesporu i vliv rodinného prostředí a to:

Špatné soužití rodičů může u dítěte ovlivnit pocit bezpečí. Neustálé rodinné hádky, kdy rodiče zneužívají navzájem sebe i děti, nekomunikují, jsou zasmušilí, vede k tomu, že děti přebývají v atmosféře nedůvěry a nejistoty. Z dětí se mohou stát násilníci.

Nízké postavení v komunitě může negativně ovlivnit i vztah dítěte k jeho vrstevníkům. Alkoholismus a narkomanie v rodině jsou negativními jevy, které se přenášejí na děti. Rodiče, kteří jsou závislí na drogách nebo na alkoholu, spotřebují většinu peněz na nákup návykových látek a pro děti jim nezbývají peníze ani na základní životní potřeby. Dítě je tak donuceno si obstarat základní životní potřeby jiným způsobem (např. krádežemi). Tato rodina přestává plnit výchovnou funkci. V rodině dochází k hádkám, domácímu násilí, ponižování, týrání, čehož je dítě přímým účastníkem nebo svědkem. Rodinu dítěte ostatní označují za „místní černé ovce“, kamarádi se dítěti posmívají, odmítají ho. Tuto situaci následně řeší útoky z domova, touláním, požíváním návykových látek, záškoláctvím atd.

Byt, ve kterém žije mnoho lidí, je pro dítě často příčinou frustrace a napětí. Mezi členy rodiny vzrůstá v přeuhřtěném bytě napětí a v bytě není klid. Dítě nemá svůj vlastní koutek, zůstává stranou a nakonec se stává vetřelcem.

Rodina žije ze státní podpory. Jsou-li rodiče nezaměstnaní, žijí ze sociálních dávek. Rodiče i děti mají špatné povědomí o tom, kdo jsou a co si zaslouží. Nedokáží řídit svůj vlastní život. Děti v rodičích nevidí ten správný příklad a návyk chodit do zaměstnání.

Rodič je zapleten do zločinu. Pokud je rodič opakovaně odsouzen za úmyslný trestný čin, existuje velká pravděpodobnost, že i dítě se bude utvářet podle vzoru svých rodičů a bude mít problémy (Train,2001).

3.4.7 Vrstevnické party

Pro rizikovou mládež je vrstevnická skupina mnohem důležitější než pro mladé lidi, kteří vyrůstají v rodinách, kde je těmto dětem poskytována patřičná míra podpory a zároveň jim vytyčují meze dovoleného chování. Ale i dítě, které je vychovávané funkční rodinou, řeší jak obstát v očích svých vrstevníků. Každá vrstevnická parta má vyšší nároky na konformitu, především na způsob vyjadřování, na druh preferované hudby, na úpravu zevnějšku, na způsob chování k opačnému pohlaví a na postoj k práci, ke škole, k penězům, rodičům, ke kouření, drogám, k alkoholu, sexualitě atd. U frustrovaných dětí s nízkou podporou rodiny je pravděpodobnější, že potřeba jejich

kladného přijetí skupinou svých vrstevníků, bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Delikventní party se zakládají z podskupin adolescentů, které se většinou dobře znají ze sídlišť. Nejčastějším typem jsou delikventní skupiny mladých lidí, kteří navštěvují diskotéky, bary, hlavně herny a experimentují s drogami a s alkoholem. Nemají dostatek peněz na tento způsob života, a proto začínají s trestnou činností. V tomto ohledu je nezanedbatelný vliv rodinného prostředí, kdy rodiče nemají přehled, kde jejich děti tráví volný čas a s kým se stýkají. Společnost nevhodných přátel má také vliv na absenci ve škole a později i v práci (Matoušek, Kroftová 1998).

3.4.8 Vliv masmédií

Masmédia mají v dnešní době také negativní vliv na chování dětí a mládeže. Masmédia by měla plnit výchovnou úlohu. Je tedy důležité, aby rodiče, učitelé, a vychovatelé s dětmi diskutovali o sledovaných pořadech a pomohli jim tak utvořit si pevné názory. Nelze opomenout ani jazyk, který je v médiích používán. Dnes je zcela běžným faktem to, že z televize znějí vulgarismy, nadávky a nevhodné výrazy. Vysílání nevhodných programů kazí výchovné úsilí rodičů i školy. Fenomémem posledních let je stále větší využívání počítačů dětmi a dospívajícími. Časté trávení u počítače může přejít až v psychickou závislost na internetu a počítačových hrách.

3.5 ZÁŠKOLÁCTVÍ

Velkým problémem dnešní doby u mladé generace je vyskytující se záškoláctví a časté absence žáků. Tento problém patří mezi nejzávažnější problémy ve školství.

Záškoláctví je vysvětleno v pedagogickém slovníku jako zvláštní druh absentérství. Tento pojem lze vysvětlit jako nepřítomnost studenta při vyučování či jiných činnostech, které jsou vzdělávací institucí dány jako povinné (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

Záškoláctví je jednou z poruch chování, která je často spojována s nepřijetím normy pozitivní hodnoty vzdělání a s negativním postojem ke škole.

V některých případech lze záškoláctví charakterizovat jako obranné jednání, kdy se chce dítě vyhnout nepříjemnostem. Vyplývá to ze střetu neúspěšného dítěte se žáky, kteří lépe prospívají, očekávanou reakcí rodičů na špatný prospěch, nadměrnými požadavky učitele na práci dítěte i projevem šikany. Při hodnocení záškoláctví je důležité zjistit hlavně příčinu, která dítě vede k útěku ze školy a jaký má dítě postoj ke škole. Důležitým faktorem je četnost záškoláctví, plánovitost záškoláctví a způsob provedení (Vodáková, 2009).

Záškoláctvím netrpí jen jedinec, který chodí za školu, ale i celá společnost. Důsledkem jsou špatné výsledky žáků ve studiu, na špatné studijní výsledky navazuje horší uplatnění v životě a také kriminální činnost jedinců. Záškoláctví je také indikátorem správné funkce vzdělávacího systému. Pokud si žáci myslí, že školní vzdělání nemá žádný smysl a projevuje se u nich záškoláctví, pak je dobré se zamyslet nad intervenčními prostředky a nad způsoby, kterými lze s takovou situací bojovat. Společnost by měla všemi dostupnými prostředky bojovat o to, aby se žáci kvůli nespokojenosti a špatným výsledkům ve škole neocitli stranou zájmu (Kyriacou, 2005).

3.5.1 Typy záškoláctví

Kyriacou (2005) uvádí pět hlavních typů záškoláctví:

Pravé záškoláctví. Žák nechodí do školy, ale rodiče si myslí, že jejich dítě navštěvuje pravidelně školu.

Záškoláctví s vědomím rodičů. Rodiče jsou seznámeni s tím, že jejich dítě nechodí do školy, a že k absenci nemá žák žádný oprávněný důvod. Rodiče mu absenci omlouvají, popřípadě si dítě nechávají sami doma.

Záškoláctví s klamáním rodičů. Žáci dokáží své rodiče oklamat natolik, že jim na absenci napíší omluvenku. Nejtypičtějším příkladem je předstírání nevolnosti nebo nemoci.

Útěky ze školy. Jedná se poměrně o častý druh záškoláctví, někdy se nazývá „interní záškoláctví“. Dítě do školy chodí a nechá se zapsat do docházky, že nechybí.

Následně ze školy na nějaký čas odchází nebo zůstává v budově školy.

Odmítání školy. Někteří žáci s psychickými problémy, při představě školní docházky, mají strach z náročné učební látky a strach ze šikany. Z těchto důvodů raději nechodí do školy. Mezi záškoláctvím a odmítáním školy je velmi tenká hranice.

Pro srovnání můžeme charakterizovat další dělení dle Bakošové (1994), kde detailně popisuje čtyři typy záškoláctví, které bychom mohli také zařadit do příčin záškoláctví.

První typ záškoláctví se objevuje u žáků, kteří pocházejí z nepodnětného rodinného prostředí, kulturně a sociálně zaostalého. Rodiče jsou sami velmi problémoví, mají nízké nebo základní vzdělání, nejsou zaměstnaní nebo velmi často střídají zaměstnání. V rodině se často objevuje závislost na alkoholu či drogách. Děti jsou zanedbávané, emočně deprivované a nemají osvojené základní dovednosti a vědomosti. Rodiče své děti zneužívají k práci, kterou by měli vykonávat oni sami a velmi často pro hlídání svých sourozenců. Rodiče jsou většinou lhostejní ke školní docházce svých dětí.

Druhý typ záškoláctví se vyskytuje u dětí, které jsou celkově velmi problémové. Patří k nejslabším žákům ve třídě z hlediska klasifikace. Problémové chování se začíná objevovat kolem devátého roku dítěte a projevuje se podvody, agresí vůči spolužákům, lhaním, krádežemi, konflikty apod. Příčina ve většině případů spočívá v neuspokojení některých základních psychických potřeb ze strany rodičů. Především se jedná o nedostatečnou přízeň, péči, kontrolu. Rodiče tím u dětí nedostatečně rozvíjejí pozitivní formy chování.

Třetí typ záškoláctví se objevuje u dětí, které se obtížněji vyrovnávají se změnami. Příčinou může být stěhování, přechod na jiný typ školy, sociální izolovanost, dojíždění apod. Děti jsou ze strany rodičů vystaveny stresujícímu dlouhodobému výchovnému působení. Tyto výchovné postoje rodičů se vyznačují rozporuplnými požadavky, nedůsledností, častou změnou emočního vztahu a přísností.

Čtvrtý typ záškoláctví lze popsat u dětí, které jsou provázeny motivem zažít něco příjemnějšího než je škola. Žáci si obstarávají své omluvenky i za cenu podvodu.

3.6 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ

Příčin záškoláctví je poměrně velké množství a mohou být propojeny s kategoriemi záškoláctví. Jako hlavní příčiny uvádí většina autorů rodinné a školní prostředí, vliv vrstevníků a osobnost dítěte. Některé z možných příčin záškoláctví mládeže jsou již uvedeny výše v této práci, v kapitole 3.4 a 3.5, kde byly podrobně popsány.

Změny sociálních poměrů odstranily staré příčiny záškoláctví, které častěji spočívaly v sociální oblasti. V minulosti mnohé rodiny, zvláště ty méně majetné, omezovaly školní docházku svých dětí, protože, převážně na vesnici, musely děti pomáhat při domácích pracích. Dnešní příčiny záškoláctví jsou zcela jiné. V současnosti se uvádí, že záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole. Záškoláctví bývá spojováno s toulkami dítěte nebo útekem dítěte z domova. Nejčastěji je řazeno do asociálních poruch chování (Žemličková, 2011).

3.6.1 Rodina jako příčina záškoláctví

Rodinné problémy, které jsou v této práci již popsány výše, bývají spouštěčem záškoláctví, neboť žák může být vystaven neustálému stresu a tlaku, kterému se snaží nějakým způsobem uniknout. Při řešení vážné situace v rodině (rozvod, úmrtí v rodině, delikvence) by si rodiče měli uvědomit, že se jejich dítě do této situace nedostalo samo, ale bylo této situaci v rodině nedobrovolně vystaveno, tudíž by se s dítětem mělo jednat s velkým ohledem. Mnoho rodičů na tuto zásadu velmi často zapomíná. V rodině je prvořadá správná výchova dětí, která je podrobně popsána v kap. 3.3 (Vodáková, 2009).

V dnešní velmi hektické době chybí také důsledný monitoring rodičů nad tím, co ve volném čase dělají jejich děti, kde se zdržují, když nejsou doma, jací jsou jejich přátelé apod. Velice rizikovými jsou rodiče, kteří se sami chovají delikventně a jsou sociálně nepřizpůsobivými (Matoušek, Kroftová, 1998).

Vliv na nežádoucí formy a poruchy chování mohou mít také rodiny, které řadíme do určité sociální skupiny, které záškoláctví tolerují. Dítě je vychováváno v prostředí jiných hodnot a norem než majoritní společnost. V této souvislosti můžeme

poukázat na romskou etnickou skupinu, kde se stále často řeší především problematika se školní docházkou.

Jednou z příčin záškoláctví může být také **špatné zvolení studijního směru**. To může s sebou přinést nechuť žáka chodit na vyučování a začít chodit za školu. Školní výuka, která žáka neuspokojuje, se stává pro žáka něčím přímo „otravným“ a velmi nezajímavým. Při výběru studijního oboru se těmto stavům dá předejít komunikací mezi žákem, rodičem a výchovným poradcem. Mnohdy se představy rodičů a jejich dětí o budoucím povolání značně liší.

Rizikové faktory v rodině, které mají vliv na záškoláctví: vliv rodinného prostředí, nejednotnost výchovného působení, zanedbávající, příliš liberální výchova, příliš autoritativní výchova, nezájem rodičů o své děti (nedostatečná péče, trávení volného času, rodiče sami nemají dostatečně osvojené morální normy a jsou pro dítě nevhodným příkladem, dítě s problémovým chováním je v roli obětního beránka v rodině), přílišná zaměstnanost rodičů (Žemličková, 2011).

3.6.2 Škola jako příčina záškoláctví

Jednou z příčin záškoláctví bývá také **negativní vztah ke škole**, žák nemá pozitivní vztah ke vzdělání. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje celkovou úspěšnost žáka ve škole, je **školní klima**. Školní sociální klima zahrnuje organizaci celé školy, vztahy učitelů a žáků, způsob hodnocení, jasnost vymezení práv a povinností, materiální vybavenost školy a tříd. Sociální klima ve třídě ovlivňuje orientaci na soutěživost nebo na spolupráci. Soutěživost má negativní dopady na děti, které se nevyrovnejí svým spolužákům, ale zároveň také na děti, které patří mezi premianty třídy. Sociální klima škol a tříd ovlivňuje vznik a frekvenci sociálně patologických jevů, jako je záškoláctví, podvody, krádeže, šikana a zneužívání návykových látek (Klapilová, 2000).

Hodnocení žáků ve školách můžeme považovat za faktor, který také přispívá ke vzniku záškoláctví. Žáci, kteří jsou ve škole „neúspěšní“, se snaží obtížným úkolům vyhnout. Tito žáci nemají rádi soutěživost. Svůj neúspěch přisuzují svým schopnostem,

kteřé jsou nedostatečné a zároveň stabilní. Naopak svůj úspěch spíše připisují štěstí, náhodě apod.

Někdy to žák řeší přímým útekem z nastalé situace, krátkou absencí, když ví, že bude zkoušen nebo psát písemnou práci. Někdy žáci používají nelegální prostředky (taháky, opisování, přepisování známek). V tomto případě může žáka hodnocení motivovat k boji proti neúspěchu a tento problém jenom prohloubit (Kolář, Šikulová, 2005).

Dále se může stát, že žák učitelovo hodnocení nepřijme. Žák hodnocení chápe jako nespravedlivé a cítí se ukřivděně. Tento projev může označit jako komplex ochranného jednání, které má podobu neochoty spolupracovat s učitelem, podvádění, agrese, dlouhodobé absence atd. Učitel by měl hodnotit žáka s ohledem na jeho psychiku a při hodnocení vážit slova. Měl by u takového žáka zjistit jeho dovednosti a rozvíjet je. Rodiče by měli žákovi zajistit doučování v předmětu, ve kterém se mu nedaří. Sociálně kompetentní učitel je schopen přispět k utváření sociálních kompetencí žáků, jež se pozitivně odráží nejenom na vývoji žáků ve školním prostředí, ale i mimo ni (Klapilová, 2000).

Další příčinou je **lenost**, která by sem jako nepatřila, ale přeci jenom má v záškoláctví velké zastoupení. Žákovi se ráno po probuzení nechce jít do školy, tak do školy neodejde. Rodiče mu ve většině případů napíší omluvenku z rodinných důvodů nebo pro nevolnost. Rodiče by měli vždy zvážit, zda se jedná o situaci, kdy je dítě ze školy potřeba omluvit.

Mezi další příčinu záškoláctví se dá zařadit strach **ze šikany**. Žák se bojí chodit do školy, aby nebyl svými spolužáky šikanován. Jedná se o velmi závažný důvod k záškoláctví, protože šikana může zanechat vážné psychické problémy, které si šikanovaný žák ponese do dalšího života. Při zjištění případu šikany je nutné ji řádně vyšetřit a podniknout všechna možná opatření k jejímu vymýcení.

Rizikové faktory ve škole, které mají vliv na záškoláctví: vysoký počet žáků ve třídě, negativní vztah ke škole, povyšování žáka s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi, odpor ke škole u dětí s menším nadáním (jsou kárány, trestány i zesměšňovány), neschopností porozumění učivu a tím i zhoršené sociální postavení

v kolektivu (porucha mezilidských vztahů), nechů ke školní práci, nedostatečná příprava učitele, vysoké požadavky na žáka, negativní citové zážitky spojené se slabým prospěchem, špatné přizpůsobení školnímu režimu, experimenty s návykovými látkami u žáků, gamblerství, projevy šikanování na školách, osobnost pedagoga (lhostejnost k chování žáků, nespravedlivé hodnocení žáků, neřešení vážných situací atd.) (Žemličková, 2011).

3.6.3 Vrstevníci jako příčina záškoláctví

Oblíbenou příčinou záškoláctví jsou **vrstevnické party a kamarádi**, kteří mají na adolescenta v době dospívání mnohem větší vliv než jeho rodiče. Školní prostředí se potom stává méně atraktivní než prostředí obchodního střediska, prostředí restaurace, herny atd.

Příčinou záškoláctví bývá většinou i upřednostnění zábavy místo školy, která souvisí s nevyzrálostí dítěte. Často zde hraje klíčovou roli skupina vrstevníků, která svádí k záškoláctví pobytem za školou v partě vrstevníků, kde se upřednostňuje velmi dobrá zábava, touha někam patřit a strach z vyčlenění ze skupiny. Skupinové záškoláctví je velmi negativní a časem může přerůst v nějakou formu závislosti. Nejčastějšími závislostmi jsou drogy, gamblerství, alkoholismus, pouliční kriminalita, návštěva restaurací, heren, grafity apod. Záškoláctví v době dospívání také souvisí s věkovými zvláštnostmi (revolta, odpor k autoritám, neochota podřídit se, snaha na sebe upozornit), přičemž čím dříve se záškoláctví projeví, tím složitější je jeho řešení (Svobodová, 2010).

Rizikové faktory ve vrstevnickém prostředí, v místní komunitě, které mají vliv na záškoláctví: trávení volného času, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit v komunitě, party s negativním cílem činnosti, experimenty s návykovými látkami, kriminální činnost, gamblerství a prostředí ohrožené sociálním vyloučením (Žemličková, 2011).

3.6.4 Osobnost záškoláka jako příčina záškoláctví

Jak již bylo uvedeno výše, důvody záškoláctví mohou pramenit z rodiny, ze školy nebo vlivu vrstevníků, ale žák může také chodit za školu vlivem svého psychického stavu a osobnostního vývoje. Z hlediska poruchy osobnosti a individuální patologie, děti, které se dopouštějí záškoláctví, mohou trpět špatnou koncentrací a sebeovládáním, úzkostí, strachem, nízkým sebevědomím a často mají špatné společenské návyky i nižší studijní výsledky. Většinou také mají zvláštní vzdělávací potřeby (Kyriacou, 2005).

Vágnerová (2004) zahrnuje školní fobii, sociální fobii a úzkost do fobických úzkostných poruch, které bývají nejčastější příčinou problematické docházky.

Školní fobie je charakterizována jako nepřiměřený strach ze školy. V některých případech může souviset se separační úzkostnou poruchou. Separační úzkostná porucha se projevuje tím, že dítě se bojí spolužáka, bojí se učitele a má strach, že selže při podávaných výkonech. Školní fobie se projevuje vegetativními potížemi, a to poruchami spánku, jídla atd. Také velmi často ovlivňuje výkon a celkové chování.

Sociální fobie je nepřiměřený strach z neznámých lidí, který přetrvává po šestém roce nebo se po tomto roce objeví. Děti trpící touto fobií mají obavy z ohrožení, ublížení, výsměchu, vyhýbají se všem kontaktům a mají strach z veřejného vystupování (např. při zkoušení u tabule). Omezují vztahy s lidmi pouze na členy rodiny a tím se omezuje socializační vývoj dítěte.

Úzkost a anticipační úzkost, kde autorky Vágnerová a Klégrová (2008) uvádějí, že se stav úzkosti projevuje u dětí, které se neustále něčeho obávají a trápí se tím. Anticipační úzkost se projevuje nejčastěji ve vztahu ke škole, kde se žák bojí selhání a neúspěchu, které nenastalo a ani nenastane.

ADHD (porucha pozornosti a hyperaktivity) může být také příčinou záškoláctví. Děti s touto poruchou se charakterizují hyperaktivitou, také se vyznačují nesoustředěností a impulzivitou (jednají bez přemýšlení, impulzivně, chtějí být středem pozornosti atd.). Tyto děti se většinou nedokáží přizpůsobit pravidlům ve škole kvůli své hyperaktivitě a impulzivitě a ve škole se jim nedaří.

V obtížném období dospívání se u některých dětí zhorší projevy poruchy a objevují se u nich problémy spojené se školní docházkou (pozdní příchody, chození za školu a útky ze školy). Velmi často se u těchto dětí projevuje nevhodné chování a kriminalita. Děti s touto poruchou také velmi často trpí přidruženými problémy, např. poruchy nálad, poruchami chování, specifickými poruchami učení atd. (Train, 2001).

Rizikové faktory osobnosti jedince, které mají vliv na záškoláctví: volání o pomoc v tíživé akutní situaci-dítě je ve stresu, hledání náhradního uspokojení při citové deprivaci nebo neuspokojených základních psychických potřebách (potřeba uznání a pozornosti), disharmonický vývoj osobnosti (oploštělá emocionalita, výraznější egoismus, nedostatečná sebekontrola a vnitřní zábrany), problémové chování přerůstá v poruchy chování, projev jiné závažné psychické poruchy.

Rizikové faktory společnosti, které mají vliv na záškoláctví: chudoba, příležitost k nelegální činnosti, negativní vzory v okolí, velebení rizik a negativního chování v médiích, nízká úroveň vzdělání, nezaměstnanost, prostředí ohrožené sociálním vyloučením, příslušnost k menšinám (Žemličková, 2011).

U některých žáků může někdy být příčina záškoláctví i úplně prozaická zvědavost, zkusit co se stane, když nepůjdu do školy a jaké to je. Záškoláctví může v některých případech také souviset i s obdobím roku, např. konec školního roku, slunečné počasí, období po přijímacích zkouškách na SŠ apod. (Svobodová, 2010).

Na základě výše uvedených zkušeností je nutné k řešení jednotlivých případů záškoláctví přistupovat individuálně. Mělo by se přihlížet k tomu, zda se jedná o jednorázový akt nebo o záškoláctví opakované. Především zjistit pravou příčinu záškoláctví a poté pracovat na jejím odstranění.

3.7 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ

K prevenci záškoláctví a k povinnosti zúčastnit se vyučování se vyjadřují dokumenty, které vydává Ministerstvo školství a tělovýchovy České republiky.

Školní docházka je upravena ve školském zákoně č. **561/2004 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 24. 9. 2004 s účinností od 1. 1. 2005. Tento školský zákon

upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních. Dále stanoví podmínky, za kterých se výchova a vzdělávání uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.

Školský zákon mimo jiné také upravuje povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků (§22). Pojednává o povinné školní docházce žáků základních škol. Specifikuje povinnost žáků docházet do školy, do školského zařízení, dodržovat školní předpisy a pokyny, dodržovat vnitřní a školní řád a dokládat důvody jejich nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami školního řádu. Zákonní zástupci nezletilých žáků jsou především povinni zajistit, aby docházel žák řádně do školy nebo do školského zařízení.

Podle školského zákona je školní docházka povinná po dobu devíti školních roků, nejdéle do konce školního roku, ve kterém žák dosáhne sedmnáctého roku věku (§36 Plnění povinnosti školní docházky). Postup při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování řeší metodický pokyn **č. j. 10 194/2002-14**. Jedná se o metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který slouží k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. Tento pokyn byl stanoven na základě neustále se zvyšujícího počtu záškoláctví na základní i střední škole. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o doporučující pokyn, tak Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy navrhuje, aby si je základní a střední školy zapracovaly do svého školního řádu. Byly zde stanoveny následující doporučené podmínky při omlouvání nepřítomnosti žáků:

Nepřítomnost žáka ve škole omlouvá zákonný zástupce nezletilého žáka nebo zletilý žák sám. Školy mohou, pokud to považují za nezbytné, vyžadovat potvrzení o nemoci žáka vystavené lékařem pouze v případě nepřítomnosti, která přesáhne tři dny školního vyučování. Nepřítomnost žáka ve škole, která předchází návštěvě žáka u lékaře, bude omlouvána zákonným zástupcem nezletilého žáka. Ve výjimečných případech (v případě častých absencí nasvědčujících zanedbávání školní docházky) mohou školy požadovat potvrzení o nemoci žáka i v případě kratších absencí.

Školy a zdravotnická zařízení, tedy i praktičtí lékaři pro děti a dorost, jsou

v souladu s §10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, povinni oznamovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se v konkrétních případech jedná o děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje (děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život a zanedbávají školní docházku, děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají).

Neomluvené hodiny, ale i omluvenou dlouhotrvající absenci, sleduje třídní učitel a informuje o nich výchovného poradce, který dále tyto údaje vyhodnocuje. Pokud dojde u žáka do součtu 10 neomluvených vyučovacích hodin, třídní učitel je řeší se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem formou pohovoru. Projednává důvod nepřítomnosti žáka a seznámí jej s možnými důsledky nárůstu neomluvené absence. Z tohoto jednání se provede zápis. V případě nad 10 neomluvených vyučovacích hodin svolává ředitel školy výchovnou komisi. Z průběhu jednání výchovné komise je proveden zápis.

V době, kdy škola pracuje na vyhodnocování neomluvené absence, může ředitel školy požádat o spolupráci pedagogicko-psychologickou poradnu nebo orgán sociálně právní ochrany dětí. V případě, že neomluvená absence žáka přesáhne 25 hodin, zašle ředitel školy oznámení o pokračujícím záškoláctví příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu.

Při opakovaném záškoláctví v průběhu celého školního roku, pokud již byli zákonní zástupci řešeni pro přestupek na obecním úřadě, se postupuje druhé hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro ohrožení mravní výchovy mládeže. Kopie hlášení o zanedbání školní docházky se zasílá příslušnému obecnímu úřadu.

Dle metodického pokynu č. j. 10 194/2002-14, k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků a postihu záškoláctví, se na prevenci záškoláctví podílí a zároveň pomáhá třídní učitel, školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog), PPP (pedagogicko-psychologická poradenství), SVP (střediska výchovné péče), OSPOD (orgán soc. právní ochrany dětí), Policie ČR.

4 PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

4.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU, STANOVENÍ CÍLE

V teoretické části bakalářské práce je zpracováno téma rodina a její funkce, která je velmi důležitá pro vývoj jedince. Dalším zpracovaným tématem teoretické části práce je výchova, styly výchovy a příčiny rizikového chování adolescentů. Rizikové chování vychází z charakteru konfliktu jedince se sociálním prostředím, kdy jde především o identifikaci s negativními činy, narušenou přirozenou interakci a nenaplnění základních potřeb člověka. Mladí lidé porušují společenské normy a neuvědomují si, že svým chováním škodí především sami sobě. V tomto období se mladí lidé připravují na budoucí povolání. Vyskytující se záškoláctví a časté absence žáků jsou překážkou při přípravě na budoucí profesi. Záškoláctví patří mezi nejvážnější problémy ve školství.

V samostatné kapitole je řešena problematika záškoláctví od jeho specifikace, přes příčiny až po jeho prevenci.

Teoretická východiska umožňují v praktické části práce zkoumání příčin záškoláctví v rodině pomocí dotazníkového šetření na středním odborném učilišti a gymnáziu. Dotazníkové šetření bylo doplněno rozhovorem s výchovným poradcem obou uvedených středních škol.

Cílem bakalářské práce je popsat výskyt záškoláctví u žáků různých typů škol, a to gymnázia a středního odborného učiliště v Ústeckém kraji, hledat vztah mezi vlivem rodiny a příčinami záškoláctví. Cíl výzkumného šetření je formulován do tří hypotéz, které budou ověřovány metodou dotazníkového šetření.

4.2 FORMULACE HYPOTÉZ

Na základě cílů výzkumného šetření byly formulovány hypotézy:

Hypotéza 1. Záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících odborné učiliště než u žáků gymnázia.

Hypotéza 2. U žáků, jejichž rodiče jsou středoškolsky (maturitní zkouška) nebo vysokoškolsky vzdělání, se vyskytuje záškoláctví v menší míře než u žáků, jejichž rodiče mají základní vzdělání nebo jsou vyučeni.

Hypotéza 3. Žáci, jejichž rodiče tolerují záškoláctví, mají vyšší počet absencí než žáci, jejichž rodiče záškoláctví netolerují.

4.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU, SBĚR DAT

Výzkum probíhal na základě dotazníkové metody na vybraných středních školách v Ústeckém kraji. První ze sledovaných středních škol je Gymnázium Chomutov, které nabízí čtyřleté všeobecné vzdělání a studium je zakončeno maturitní zkouškou. Druhou ze sledovaných středních škol je Střední odborné učiliště OA, SOŠG, SOU Údlice, okr. Chomutov, které nabízí tříleté vzdělání a studium je zakončeno výučním listem.

Studenti každé školy budou tvořit jednu skupinu respondentů. Dotazník obsahoval 10 otázek. Studenti nebyli při vyplňování dotazníku časově omezeni. Dotazník byl anonymní, tudíž je možno předpokládat, že jejich vyplněné odpovědi byly pravdivé.

Každá skupina náhodně vybraných respondentů měla 50 členů ve věku 15 - 17 let, přičemž bylo dbáno na to, aby v nich bylo přibližně stejné zastoupení chlapců a děvčat. Jednalo se o studenty výše uvedených středních škol v Chomutově (Ústecký kraj), kteří byli zařazeni do dvou skupin:

- GYM - Gymnázium
- SOU - Střední odborné učiliště

Na zkoumaných školách byl uskutečněn řízený rozhovor s výchovným poradcem o problematice záškoláctví.

4.4 POUŽITÉ METODIKY

K dosažení vytyčeného cíle byly zvoleny následující metody:

- dotazníkové šetření
- řízený rozhovor s výchovnými poradci

Výzkum se prováděl na základě dotazníkové metody na dvou vybraných středních školách (výše uvedených) v Ústeckém kraji v obci Chomutov. V bakalářské práci budou postupně analyzovány výsledky jednotlivých otázek dotazníkového šetření. U vybraných otázek bude uvedeno grafické znázornění (v %) přímo v kapitole 4.5 „Analýza výsledků“ a v kapitole 5 „Zhodnocení výsledků“. Součástí výzkumu je řízený rozhovor o problematice záškoláctví s výchovným poradcem na jednotlivých školách. Plné znění dotazníku a ukázky vyplněných dotazníků žáků středního odborného učiliště a žáků gymnázia jsou uvedené v přílohách.

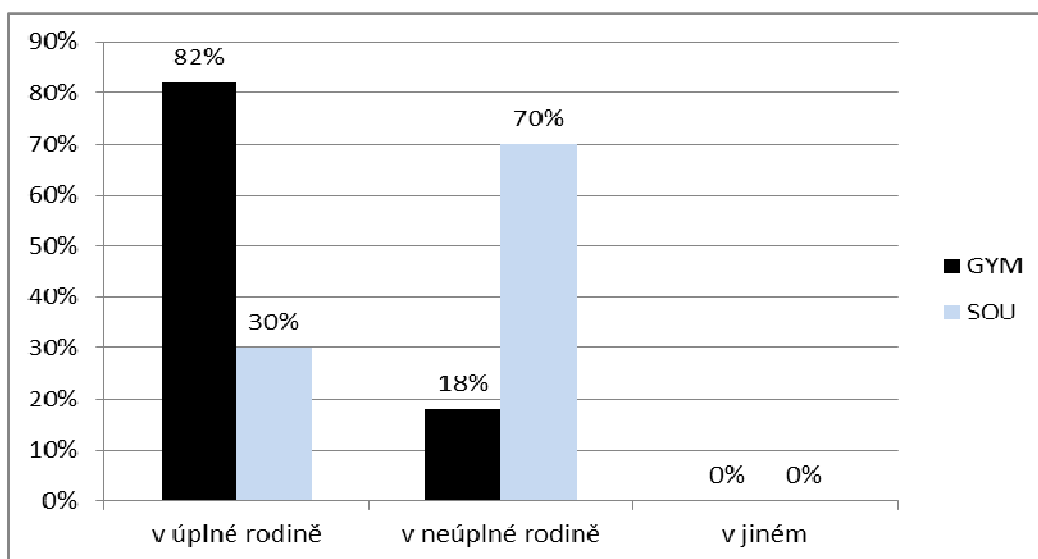
4.5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ, VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ

1. V jakém prostředí vyrůstáš?

Tab. č. 2: Prostředí, ve kterém vyrůstají žáci.

	GYM	%	SOU	%
v úplné rodině	41	82	15	30
v neúplné rodině	9	18	35	70
v jiném	0	0	0	0

Graf. č. 1: V jakém prostředí vyrůstají žáci (k tab. č. 2).

Mezi dotazovanými respondenty GYM je 41 (82%) žáků, kteří žijí v úplné rodině, v neúplné rodině žije 9 (18%) žáků.

Mezi dotazovanými studenty SOU, žije 15 (30%) žáků v úplné rodině a 35 (70%) žáků v neúplné rodině, kdy ve výchově převažuje jen vliv jednoho z rodičů. Velmi překvapující je vysoký podíl respondentů SOU (70 %), kteří vyrůstají v neúplné rodině, která je mnohem horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina úplná a harmonická.

2. Jaký je Váš vzájemný vztah s rodiči?

Tab. č. 3: Vzájemný vztah žáků s rodiči.

	GYM	%	SOU	%
S rodiči si rozumím	16	32	10	20
S rodiči si spíše rozumím	23	46	14	28
S rodiči si spíše nerozumím	9	18	18	36
S rodiči si vůbec nerozumím	2	4	8	16

Oslovení respondenti z GYM uvedli, že si s rodiči rozumí 16 (32%) žáků, s rodiči si spíše rozumí 23 (46%) žáků, spíše si nerozumí 9 (18%) žáků a vůbec si nerozumí 2 (4%) žáci. Žáci z SOU uvedli, že s rodiči si rozumí 10 (20%) žáků, s rodiči si spíše rozumí 14 (28%) žáků, s rodiči si spíše nerozumí 18 (36%) žáků a s rodiči si vůbec nerozumí 8 (16%) žáků.

Kladný vztah mezi rodiči a jejich dětmi, který je plný lásky, porozumění a tolerance, je důležitý nejen pro psychický vývoj dítěte, ale i pro jeho pozitivní přístup ke škole a pro budoucnost nás všech. Žáci s dobrým rodinným zázemím bývají ve škole méně problémoví a jsou více podporováni ze strany rodičů ke vzdělávání než žáci, kteří mají špatné rodinné zázemí, musí o svoji pozici neustále bojovat a setkávají s velkým nezájmem ze strany rodičů.

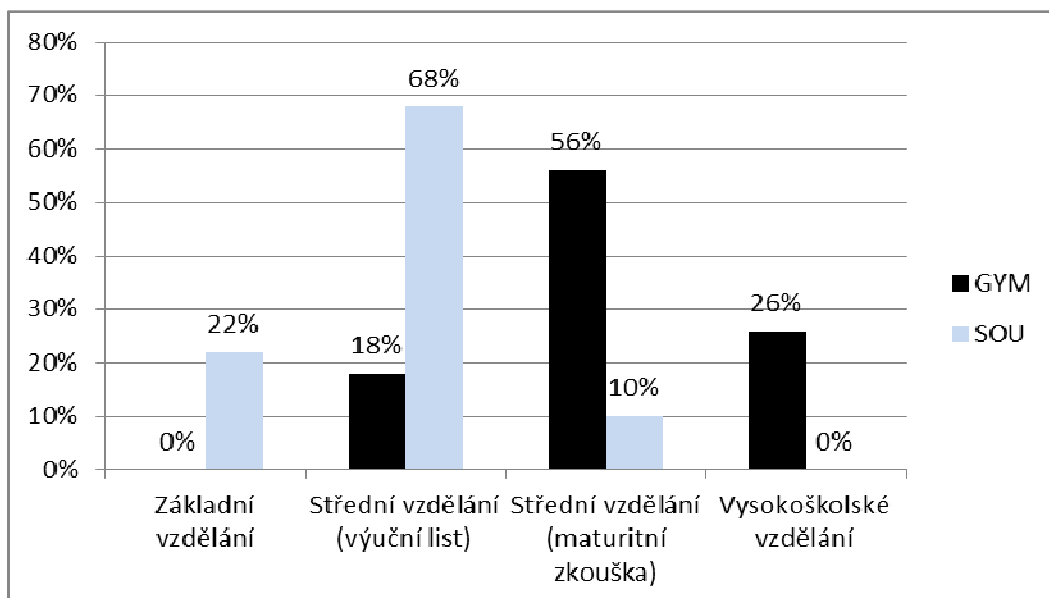
Na vzájemné rodinné vztahy má také podstatný vliv současná uspěchaná doba, která klade na rodinu těžké požadavky. Někteří rodiče mohou být pod trvalým stresem, který si můžou do rodinného prostředí přenášet.

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů?

Tab. č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání matky.

Matka:	GYM	%	SOU	%
Základní vzdělání	0	0	11	22
Střední vzdělání (výuční list)	9	18	34	68
Střední vzdělání (maturitní zkouška)	28	56	5	10
Vysokoškolské vzdělání	13	26	0	0

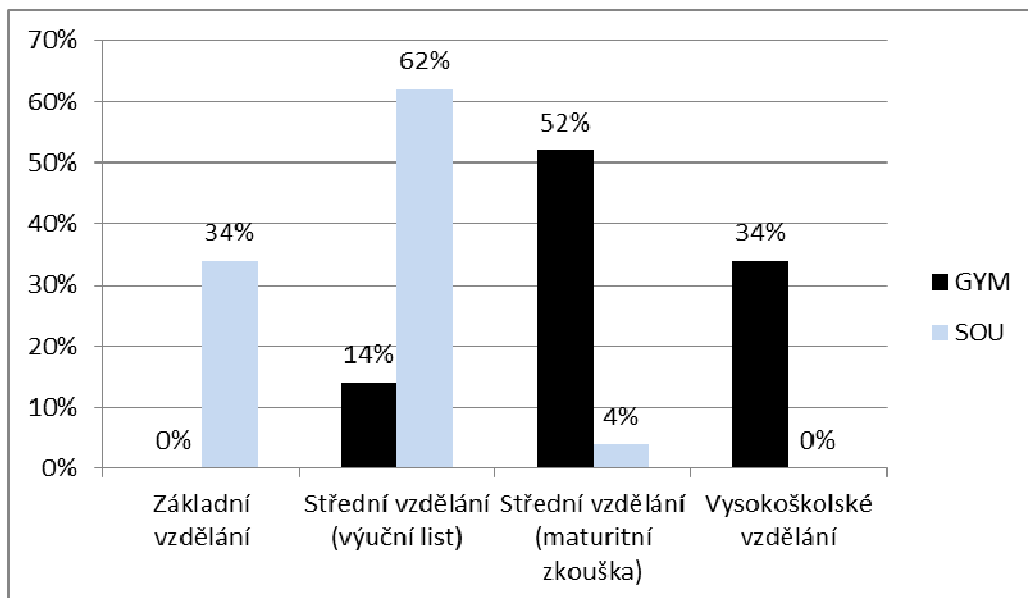
Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání matky (k tab. č. 4).

Tab. č. 5: Nejvyšší dosažené vzdělání otce.

Otec:	GYM	%	SOU	%
Základní vzdělání	0	0	17	34
Střední vzdělání (výuční list)	7	14	31	62
Střední vzdělání (maturitní zkouška)	26	52	2	4
Vysokoškolské vzdělání	17	34	0	0

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání otce (k tab. č.5).

Tato položená otázka v dotazníku je poměrně klíčovou otázkou, protože se podle této otázky dá nepřímou odvodit, jaký vztah mají ke vzdělání rodiče dotazovaných respondentů.

U žáků GYM převažují rodiče se středním vzděláním s maturitní zkouškou 28 (56%) matek a 26 (52%) otců a s vysokoškolským vzděláním 13 (26%) matek a 17 (34%) otců. Na GYM nemá žádný žák rodiče, kteří mají pouze základní vzdělání. U žáků SOU naopak převažují rodiče, kteří mají střední vzdělání zakončené výučním listem 34 (68%) matek a 31 (62%) otců a základní vzdělání 11 (22%) matek a 17 (34%) otců.

Na základě uvedených údajů oslovených respondentů škol můžeme předpokládat, že rodiče žáků, kteří navštěvují GYM, u kterých převažuje dosažené středoškolské (maturitní zk.) a vysokoškolské vzdělání, budou své děti podporovat a motivovat ke vzdělání.

Naopak u rodičů žáků SOU, u kterých převažuje základní vzdělání a vyučení v oboru, můžeme předpokládat menší zájem o prospěch a docházku svých dětí. Zvláště

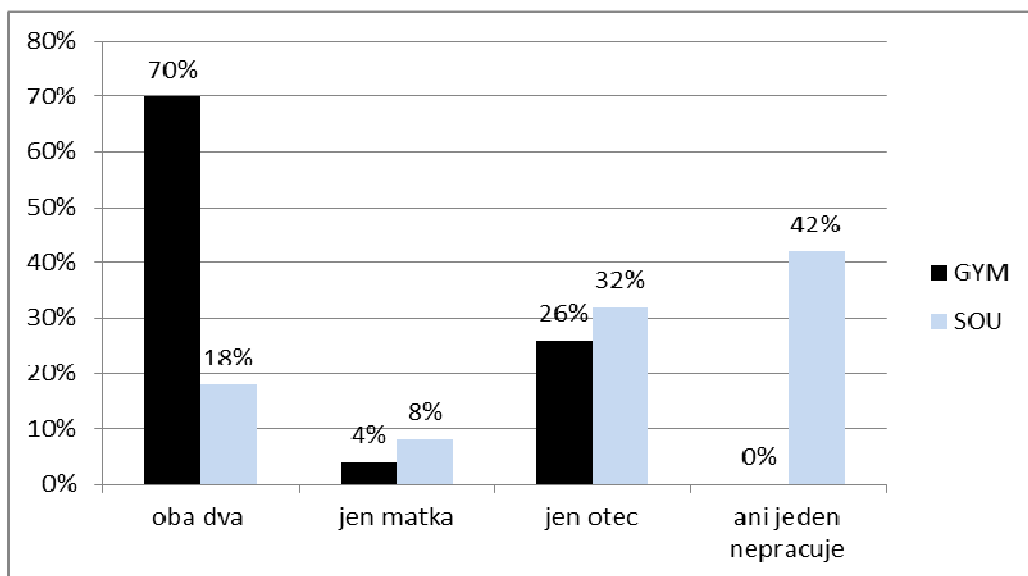
u rodičů, kteří mají základní vzdělání, je předpoklad, že nebudou své děti podporovat a motivovat ke vzdělání, tak jako rodiče žáků GYM.

4. Jsou rodiče zaměstnáni?

Tab. č. 6: Počet zaměstnaných rodičů.

	GYM	%	SOU	%
oba dva	35	70	9	18
jen matka	2	4	4	8
jen otec	13	26	16	32
ani jeden nepracuje	0	0	21	42

Graf č. 4: Počet zaměstnaných rodičů (k tab. č. 6).

U dotazovaných respondentů GYM převažují rodiče, kteří oba dva pracují, a to ve 35 (70%) případech, ve 2 (4%) případech pracuje pouze matka, ve 13 (26%) případech pracuje pouze otec. Žáci GYM nemají rodiče, kdy ani jeden z nich nepracuje. U respondentů SOU je více rodičů, kteří oba dva nepracují, a to ve 21 (42%) případech, v 16 (32%) případech pracuje pouze otec, ve 4 (8%) případech pracuje pouze matka a v 9 (18%) případech pracují oba dva rodiče.

Někdy může negativně působit i zaměstnanost rodičů. Jednostranné zaměření rodičů pouze na ekonomické a profesní aktivity způsobuje, že nemají na výchovu svých dětí čas, bývají nervózní a přetíženi. Doma potom chybí potřebná pohoda a klid.

Rodiče, kteří mají ukončené pouze základní vzdělání, vrstvy lidí, v nichž je největší chudoba a nejvyšší nezaměstnanost, zpravidla příznivé podmínky svým dětem v životě neposkytují. Tito rodiče své děti většinou nepodporují ke vzdělání, nevedou své děti k správným návykům (vstávání do školy, pravidelné chůze do školy, k podpoře a motivaci ke vzdělání atd.).

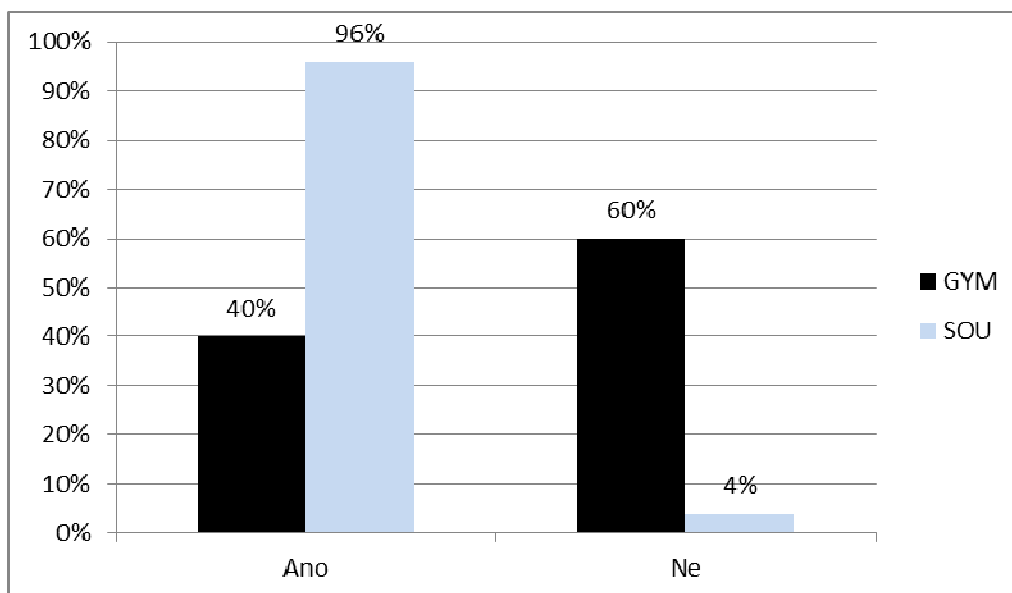
Z vyplněných dotazníků oslovených respondentů je evidentní velký počet nezaměstnaných rodičů. Ústecký kraj je jeden z nejvíce postižených regionů nezaměstnaností.

5. Byl(a) jsi někdy za školou?

Tab. č. 7: Počet žáků, kteří byli někdy za školou.

	GYM	%	SOU	%
Ano	20	40	48	96
Ne	30	60	2	4

Graf č. 5: Počet žáků, kteří byli někdy za školou (k tab. č. 7).

Vyhodnocení této otázky je až přímo alarmující, neboť z odpovědí žáků vyplývá, že z celkového počtu 50 žáků ze SOU bylo 48 (96%) žáků někdy za školou a 20 (40%) žáků z GYM bylo někdy za školou. Za školou nikdy nebylo 30 (60%) žáků z GYM a pouze 2 (4%) žáci z SOU.

Záškoláctví patří mezi nejzávažnější problémy ve školství, které neustále narůstá. Záškoláctvím trpí nejen jedinec, který chodí za školu, ale i celá společnost. Tím, že žák nechodí do školy, vykazuje špatné výsledky ve studiu a na tyto špatné studijní výsledky navazuje i horší uplatnění v životě a někdy také kriminální činnost. Otázkou je, jaké důvody vedou žáky k záškoláctví, protože je zanedbatelné množství žáků, kteří nikdy nebyli za školou, obzvláště u žáků SOU.

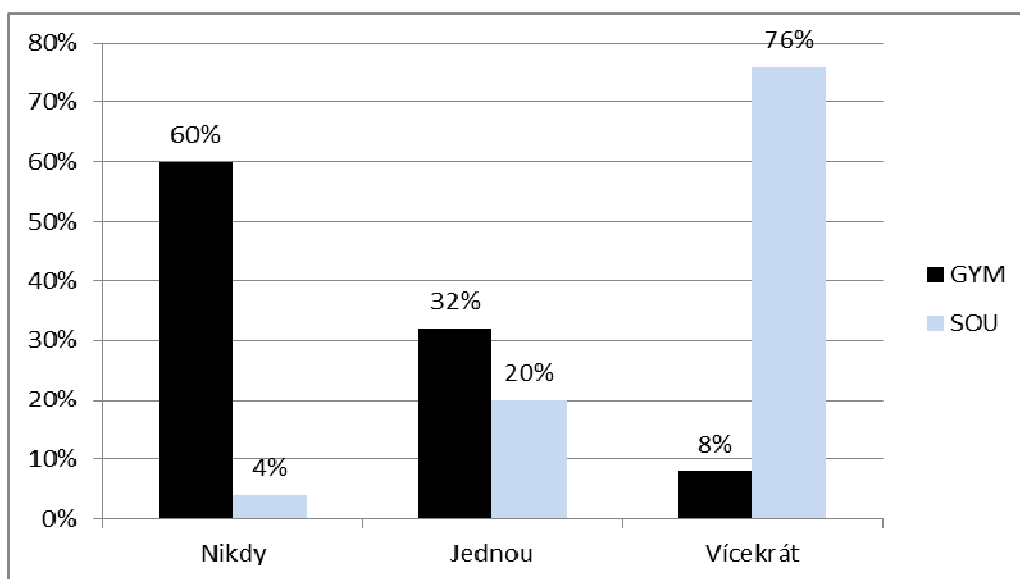
6. Kolikrát jsi byl(a) za školou v minulém školním roce?

Odpovědi jednou a vícekrát z počtu záškoláků u GYM 20 záškoláků a z SOU 48 záškoláků.

Tab. č. 8: Počet žáků, kteří byli v minulém školním roce za školou.

	GYM	%	% (z 20 záškoláků)	SOU	%	% (ze 48 záškoláků)
Nikdy	30	60		2	4	
Jednou	16	32	80	10	20	21
Vícekrát	4	8	20	38	76	79

Graf č. 6: Počet žáků, kteří byli v minulém školním roce za školou (k tab. č. 8).

Vyhodnocení odpovědí u této otázky má souvislost s předcházející otázkou, kdy 30 (60%) žáků GYM nebylo nikdy za školou a z SOU nebyli 2 (4%) žáci nikdy za školou.

U odpovědi jednou a vícekrát z počtu 20 záškoláků GYM uvádí, že bylo jednou za školou 16 (80%) žáků a vícekrát 4 (20%) žáci. Žáci z SOU u odpovědi jednou a vícekrát z celkového počtu 48 záškoláků uvádí, že jednou bylo za školou 10 (21%) žáků a vícekrát bylo za školou 38 (79%) žáků.

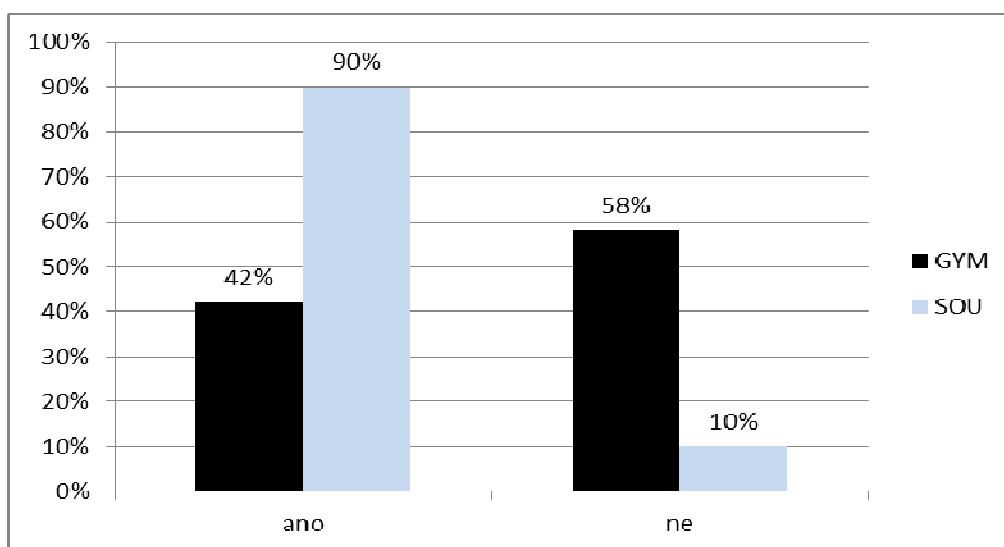
Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že na GYM převažují žáci, kteří se uchylují k záškoláctví pouze ve výjimečných případech, naopak na SOU se vyskytují žáci, kteří tráví čas velmi často za školou.

7. Omluvili by Ti rodiče nepřítomnost ve škole z důvodu neomluvených hodin?

Tab. č. 9: Počet rodičů, kteří by omluvili nepřítomnost svých dětí z důvodu neomluvených hodin.

	GYM	%	SOU	%
ano	21	42	45	90
ne	29	58	5	10

Graf. č. 7: Počet rodičů, kteří by omluvili nepřítomnost svých dětí z důvodu neomluvených hodin (k tab. č. 9).

Vyhodnocení je velmi překvapující, protože z celkového počtu 50 dotazovaných respondentů z GYM je ochotno záškoláctví omluvit 21 (42%) rodičů a ze SOU je ochotno napsat omluvenku dítěti 45 (90%) rodičů. Rodiče tím kryjí záškoláctví svých dětí. Žákům z GYM by neomluvilo neopodstatněnou absenci 29 (58%) rodičů a žákům ze SOU by neomluvilo neopodstatněnou absenci 5 (10%) rodičů.

Rodiče volí, ve většině případů, nesprávný výchovný postup a absenci, někdy i několikadenní, se snaží omluvit za každou cenu. Rodiče nejspíše nechtějí, aby jejich dítě mělo ve škole problémy, když by se záškoláctví odhalilo. Někteří rodiče se bojí, aby neměli oni sami problémy se zanedbáváním rodičovské péče na úradech, což může mít souvislost s pobíráním sociálních dávek. Také se někteří rodiče obávají, aby jim nebyla uložena pokuta přestupkovou komisí. A z těchto důvodů rodiče záškoláctví svým dětem raději omluví.

Opakem výše uvedených rodičů jsou rodiče žáků, kteří by svým dětem záškoláctví neomluvili a ani nekryli. Tito rodiče učí své děti nést si plnou zodpovědnost za své chování. Do budoucna budeme věřit, že těchto rodičů bude přibývat.

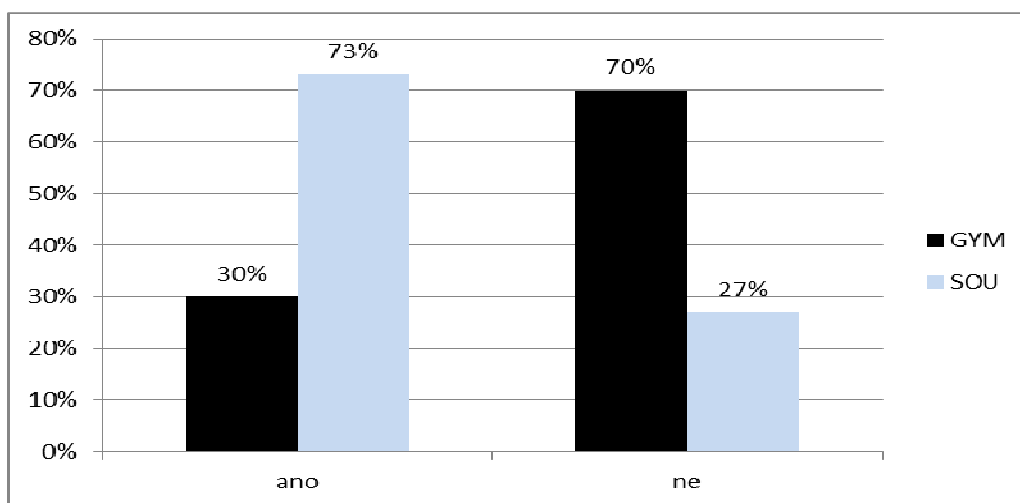
Na otázku 8 a 9 odpovídali pouze žáci, kteří byli za školou. Na GYM je celkový počet záškoláků 20 a na SOU 48 záškoláků.

8. Zjistili rodiče, že jsi byl(a) za školou?

Tab. č. 10: Počet rodičů, kteří zjistili, že žáci byli za školou.

	GYM	%	SOU	%
Ano	6	30	35	73
Ne	14	70	13	27

Graf č. 8: Počet rodičů, kteří zjistili, že žáci byli za školou (k tab. č. 10).

Na tuto otázku odpovídalo pouze 20 žáků z GYM a 48 žáků ze SOU, kteří byli někdy za školou. Dotazovaní respondenti GYM uvádějí, že 6 (30%) rodičů ví o tom, že žáci byli za školou a 14 (70%) rodičů nezjistilo záškoláctví svých dětí. U dotazovaných respondentů ze SOU převažuje 35 (73%) rodičů, kteří vědí o záškoláctví svých dětí a 13 (27%) rodičů netuší o záškoláctví svých dětí.

9. Jaký je důvod tvého záškoláctví?

Tab. č. 11: Důvody, které vedly žáky k záškoláctví.

	GYM	%	SOU	%
negativní vztah ke škole	3	15	12	25
výběr špatného oboru	1	5	6	13
strach ze zkoušení, písemky	9	45	1	2
strach z učitele	0	0	0	0
strach ze šikany	0	0	0	0
parta	6	30	26	54
rodinné problémy	1	5	3	6
jiné	0	0	0	0

U žáků GYM patří mezi nejčastější důvody záškoláctví strach ze zkoušení (9 žáků, 45%) a na druhém místě je vliv party (6 žáků, 30%). Dále žáci uvedli negativní vztah ke škole (3 žáci, 15%), výběr špatného oboru (1 žák, 5%) a rodinné problémy (1 žák, 5%).

Žáci ze SOU uvedli nejčastější důvod záškoláctví vliv party (26 žáků, 54%) a na druhém místě je negativní vztah ke škole (12 žáků, 25%). Dále žáci uvedli výběr špatného oboru (6 žáků, 13%), rodinné problémy (3 žáci, 6%) a strach ze zkoušení (1 žák, 2%).

U žáků GYM ani u žáků SOU není důvodem záškoláctví strach ze šikany ani strach z učitele.

Ve srovnání je zajímavé, že nejčastější důvod záškoláctví u žáků GYM je strach ze zkoušení a vliv party a u žáků SOU je to vliv party a negativní vztah ke škole. Trávení volného času s partou, ale také časté absence ve škole, kdy mladí lidé dávají přednost partě před vzděláním, protože upřednostňují velmi dobrou zábavu a touhu někam patřit, může postupem času přerůst až v nějakou formu závislosti. Nejčastějšími závislostmi jsou alkoholismus, návštěva restaurací, heren, drogy, pouliční kriminalita, gamblerství, grafity apod. V tomto ohledu nemůžeme opomenout také vliv rodinného prostředí, kdy by rodiče měli mít přehled o tom, s kým se jejich děti stýkají a kde tráví svůj volný čas.

10. V čem si myslíte, že Vám záškoláctví může do budoucna uškodit?

Poslední otázka v dotazníku u oslovených respondentů měla formu volné odpovědi, kde mohli oslovení žáci vyjádřit své myšlenky.

U žáků navštěvujících GYM na tuto otázku odpovědělo 89% žáků. Většina žáků si myslí, že záškoláctví jim může do budoucna uškodit tím, že se jim zhorší prospěch kvůli absencím, že by nezvládli maturitní zkoušku, měli by kázeňské problémy s neomluvenými hodinami a nepřijali by je na vysokou školu. Někteří oslovení respondenti si myslí, že pokud by nechodili do školy a neměli ty správné návyky, tak by v budoucnu nechodili ani do práce. 11% žáků na tuto otázku neodpovědělo.

Žáci SOU se k otázce vyjádřili v 75%. Jedna třetina z těch, kteří se k otázce

vyjádřili, je přesvědčena, že záškoláctví jim v ničem nemůže uškodit. Zbylí žáci odpověděli, že záškoláctví jim může do budoucna uškodit tím, že nezískají výuční list, že rodiče budou mít problém s úřady. Někteří žáci SOU si myslí, že pokud budou chodit za školu, tak budou mít i absenci v práci. 25% žáků na tuto otázku neodpovědělo.

4.6 ROZHOVOR, VYHODNOCENÍ

Rozhovor s výchovnými poradci Středního odborného učiliště OA, SOŠG, SOU, Údlice, okr. Chomutov a Gymnázium Chomutov:

Otázky řízeného rozhovoru: Vyskytují se na Vaší škole případy záškoláctví? Jak často řešíte problematiku záškoláctví? Jakým způsobem záškoláctví řešíte? S jakým přístupem rodičů se setkáváte při řešení tohoto problému?

Výchovní poradci obou oslovených škol poskytli na téma záškoláctví velmi krátký rozhovor.

Střední odborné učiliště OA, SOŠG, SOU Údlice, okr. Chomutov, řízený rozhovor s výchovným poradcem:

Výchovný poradce na středním odborném učilišti sdělil, že se na škole ojediněle vyskytují případy záškoláctví. V jednotlivých předmětech se sleduje procento absence, tj. 25%. Pokud je dané procento překročeno, není žák z tohoto předmětu klasifikován a musí být přezkoušen před komisí. Když žák neprojde zkouškami, musí ročník opakovat nebo školu opustit. Dále výchovný poradce uvedl, že rodiče žákům většinou absenci omluví, aby neměli nepříjemnosti a nemuseli řešit další problémy na úřadech nebo ve škole. Pokud žák dovrší své plnoletosti, omlouvá si svojí absenci sám.

Gymnázium Chomutov, řízený rozhovor s výchovným poradcem:

Výchovný poradce na Gymnáziu Chomutov sdělil, že se na jejich škole záškoláctví nevyskytuje, tudíž se nemá k čemu vyjadřovat. Výchovný poradce se domnívá, že pokud by žáci chodili za školu, nezvládli by náročné učivo na gymnáziu a museli by školu opustit.

Z obou rozhovorů vyplynul závěr, že záškoláctví se na středních školách řeší pouze ojediněle nebo vůbec. Tento závěr je v rozporu s výsledky dotazníkového šetření, protože 96% žáků ze středního odborného učiliště uvedlo, že byli za školou a 40% žáků z gymnázia uvedlo, že byli za školou.

Výchovní poradci v rozhovoru uvedli, že záškoláctví se na škole téměř nevyskytuje. Problém je někde pod povrchem, záškoláctví se nevyskytuje, protože je omluveno rodiči nebo žáky, ale ve skutečnosti se vyskytuje.

5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

V rámci vyhodnocení dotazníkového šetření na Středním odborném učilišti OA,SOŠG,SOU Údlice a Gymnáziu Chomutov byly potvrzeny nebo vyvráceny stanovené hypotézy:

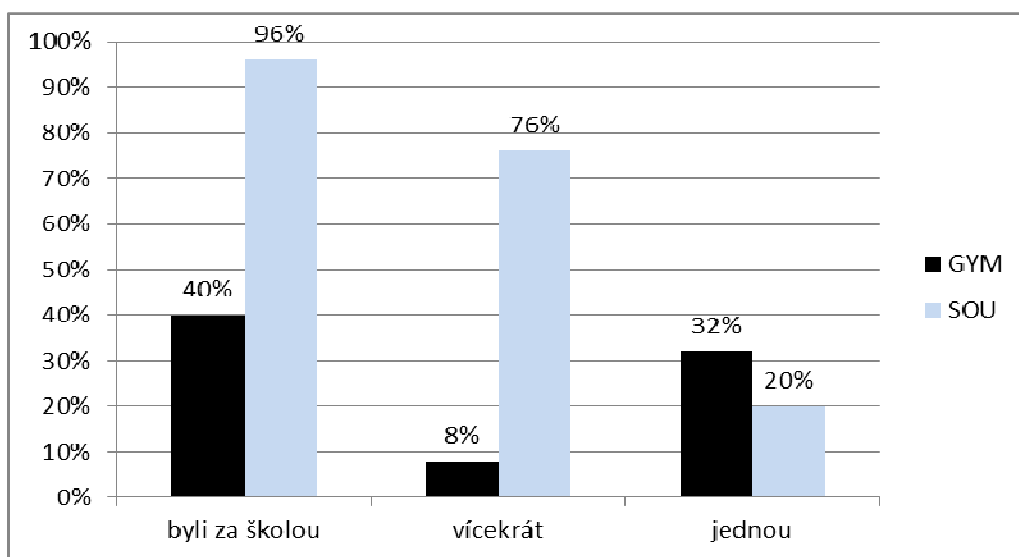
Hypotéza č. 1 Záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících střední odborné učiliště než u žáků gymnázia.

Vyhodnocením výsledků dotazníkového šetření v otázce č. 5 „Byl (a) jsi někdy za školou?“ bylo zjištěno, že z celkového počtu 50 oslovených respondentů bylo 96% žáků ze středního odborného učiliště někdy za školou a 40% žáků z gymnázia pobývalo někdy za školou. **Na základě těchto výsledků lze konstatovat, že záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících střední odborné učiliště než u žáků gymnázia.** U žáků středního odborného učiliště je výsledek, kdy 96% žáků bylo někdy za školou a pouze 4% oslovených žáků nebylo nikdy za školou, přímo „alarmující“. Mezi výše uvedenými školami byl zjištěn velký rozdíl. **Záškoláctví se na středním odborném učilišti vyskytuje o 56% více než na gymnáziu.**

Z otázky č. 6 „Kolikrát jsi byl (a) za školou v minulém školním roce?“ je zřejmé, že na středním odborném učilišti se vyskytují záškoláci, kteří chodí velmi často za školu. Bylo zjištěno, že v minulém školním roce bylo 76% žáků středního odborného učiliště vícekrát za školou a 20% žáků středního odborného učiliště bylo jednou za školou. 4% žáků ze středního odborného učiliště nebylo nikdy za školou. Na gymnáziu převažují žáci, kteří se uchylují k záškoláctví pouze výjimečně. Výzkum ukázal, že v minulém školním roce bylo 8% žáků z gymnázia vícekrát za školou, 32% žáků gymnázia bylo jednou za školou a 60% žáků gymnázia nebylo nikdy za školou.

Hypotéza č. 1, která tvrdí, že záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících střední odborné učiliště než u žáků gymnázia, se potvrdila.

Graf č. 9: Záškoláctví žáků navštěvujících SOU a GYM (hypotéza č. 1).

Hypotéza č. 2 U žáků, jejichž rodiče jsou středoškolsky (maturitní zk.) nebo vysokoškolsky vzdělaní, se vyskytuje záškoláctví v menší míře než u žáků, jejichž rodiče mají základní vzdělání nebo jsou vyučení.

Hypotézou č. 1 je potvrzeno, že záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících střední odborné učiliště (96% žáků ze SOU bylo někdy za školou a 40% žáků GYM bylo někdy za školou).

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno otázkou č. 3 „Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů?“, že u žáků gymnázia je více rodičů se středním vzděláním s maturitní zkouškou (56% matek a 52% otců) a s vysokoškolským vzděláním (26% matek a 34% otců). Střední vzdělání s výučním listem má u oslovených respondentů z gymnázia 18% matek a 14% otců. U oslovených respondentů gymnázia neměl žádný rodič pouze základní vzdělání.

Na středním odborném učilišti mají žáci naopak více rodičů, kteří zakončili střední vzdělání výučním listem (68% matek a 62% otců) nebo mají pouze základní

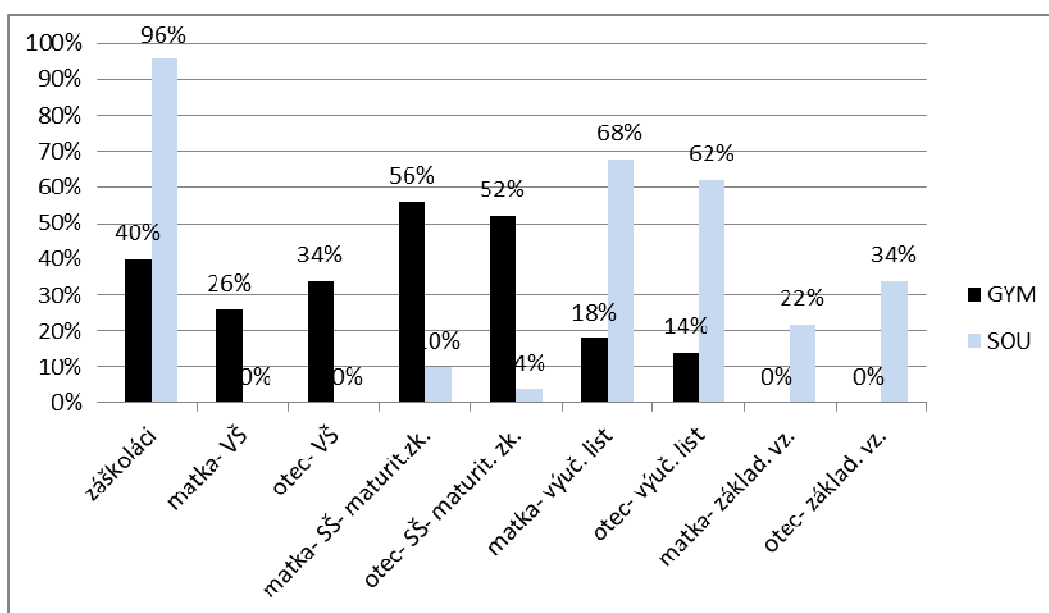
vzdělání (22% matek a 34% otců). U oslovených respondentů ze středního odborného učiliště má střední vzdělání s maturitní zkouškou 10% matek a 4% otců. U oslovených respondentů středního odborného učiliště nedosáhl žádný z rodičů vysokoškolského vzdělání.

U žáků gymnázia, u kterých se vyskytuje záškoláctví ve 40%, je více rodičů, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou (56 % matek a 52 % otců) a vysokoškolské vzdělání (26% matek a 34% otců).

Žáci ze středního odborného učiliště, u kterých se vyskytuje záškoláctví v 96%, mají více rodičů, kteří získali střední vzdělání s výučním listem (68% matek a 62% otců) nebo mají základní vzdělání (22% matek a 34% otců).

Hypotéza č. 2, která tvrdí, že u žáků, jejichž rodiče jsou středoškolsky (maturitní zk.) nebo vysokoškolsky vzdělání, se vyskytuje záškoláctví v menší míře než u žáků, jejichž rodiče mají základní vzdělání nebo jsou vyučení, se potvrdila.

Graf č. 10: Vzdělání rodičů žáků GYM a SOU a výskyt záškoláctví (hypotéza č. 2).

Hypotéza č. 3 Žáci, jejichž rodiče tolerují záškoláctví, mají vyšší počet absencí než žáci, jejichž rodiče záškoláctví netolerují.

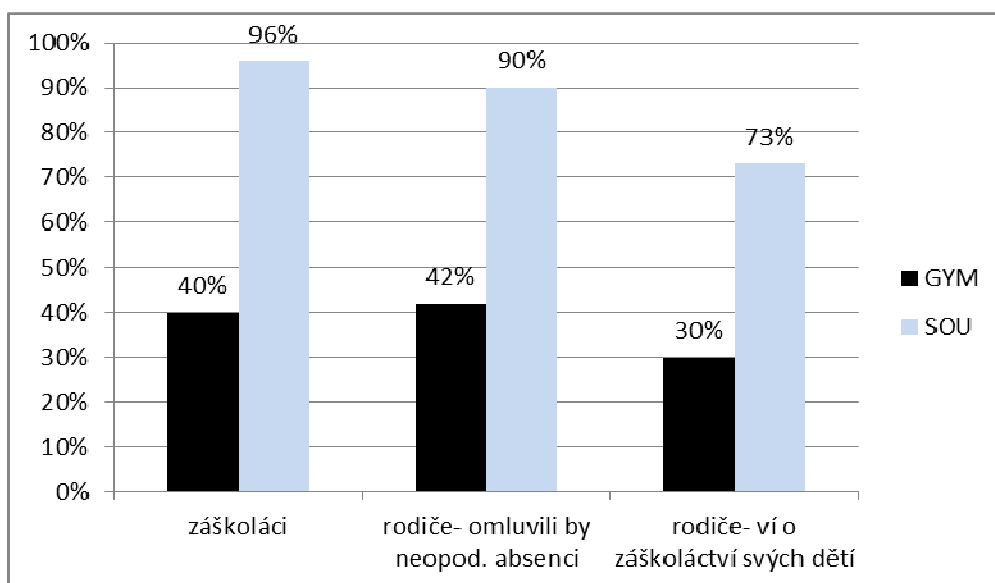
Na základě zjištěných výsledků v otázce č. 7 „Omluvili by Ti rodiče nepřítomnost ve škole z důvodu neomluvených hodin?“, by nepřítomnost ve škole z celkového počtu 50 oslovených respondentů gymnázia omluvilo 42% rodičů a 58% rodičů by záškoláctví neomluvilo. Z 50 oslovených respondentů středního odborného učiliště by záškoláctví omluvilo 90% rodičů a 10% rodičů by záškoláctví svých dětí neomluvilo.

Otázkou č. 8 „Zjistili rodiče, že jsi byl(a) za školou?“ bylo zjištěno, že o záškoláctví svých dětí ví 30% rodičů žáků gymnázia a 73% rodičů žáků středního odborného učiliště.

Bylo potvrzeno, že záškoláctví je rozšířenější u žáků navštěvujících střední odborné učiliště (SOU 96% záškoláků a GYM 40% záškoláků). **Provedený výzkum ukazuje, že žáci ze středního odborného učiliště mají o 56% větší neopodstatněnou absenci než žáci gymnázia. Žákům z gymnázia by 42% rodičů omluvilo neopodstatněnou absenci a o záškoláctví svých dětí ví 30% rodičů. Rodiče žáků ze středního odborného učiliště by v 90% omluvili svým dětem neopodstatněnou absenci a v 73% ví o záškoláctví svých dětí. Žáci středního odborného učiliště, kteří mají větší neopodstatněnou absenci (o 56%) než žáci gymnázia, mají také větší podporu u svých rodičů při omlouvání absencí a lze předpokládat, že se jejich absence ve škole bude i nadále zvyšovat.**

Hypotéza č. 3, která tvrdí, že žáci, jejichž rodiče tolerují záškoláctví, mají vyšší počet absencí než žáci, jejichž rodiče záškoláctví netolerují, se potvrdila.

Graf č. 11: Postoj rodičů k záškoláctví (hypotéza č.3).

5.1 Doporučení pro praxi

Prevence záškoláctví by měla začít v rodině. Velmi záleží na způsobu výchovy a na důslednosti ve výchově. Rodiče by měli mít přehled o svých dětech, o jejich čase, aktivitách a s kým se stýkají. Obzvláště při nástupu na střední školu by se rodiče neměli domnívat, že jejich děti jsou již skoro dospělé a nepotřebují žádnou kontrolu. Naopak by měli provádět důsledný monitoring. Rodiče by se měli snažit dětem nabídnout různé alternativy programu pro volný čas s ohledem na záliby a zájmy dítěte.

Komunikace mezi rodiči a školou by měla být obousměrná. V rámci prevence je nejdůležitější neomlouvání neopodstatněné absence rodiči. A proto by měla být veškerá absence, delší jak dva dny, podložena lékařskou zprávou. Žáci by tím získali potřebné návyky a byli by lépe připraveni pro nástup do zaměstnání.

Městská policie by se měla více zaměřit na kontrolu heren a restaurací v době školního vyučování, aby se zabránilo zahálčivému způsobu chování adolescentů a především záškoláctví.

Další návrhy na opatření ke snížení výskytu záškoláctví, opatření ke zlepšení výchovných funkcí rodiny:

Orientovat činnost výchovného poradce více na spolupráci s rodinou.

Více využívat služeb terapeutů a psychologů, středisek výchovné péče pro děti, mládež a speciálně pedagogických center.

Více podporovat děti a mládež k účasti na mimoškolních aktivitách v domech dětí a mládeže, ve střediscích volného času, ve sportovních a tělovýchovných organizacích a využívat zájmových činností žáků pro jejich profesní orientaci.

Rodiče více seznamovat se zásadami správné výchovy a vést je k odpovědnosti za zdravý vývoj dítěte prostřednictvím vzdělávacích pořadů v televizi, rádiu, pomocí internetu a propagačních letáků ve škole a u dětských lékařů.

Poskytovat rodičům nejen pomoc, ale v případě zanedbávání výchovné péče na orgánu sociálně právní ochrany dětí důsledně požadovat, aby se vůči těmto rodičům uplatnila sociálně výchovná opatření, především při neplnění výchovných povinností a podpoře záškoláctví.

Více se zaměřit na prevenci záškoláctví v rodinách ze sociálně vyloučených lokalit.

Vytvořit koordinovaný systém prevence záškoláctví a zaměřit koordinovanou pozornost prostřednictvím OSPOD, školy a lékaři na žáky, kteří selhávají ve školní docházce.

6 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit výskyt záškoláctví u žáků různých typů škol a vliv rodiny na příčiny záškoláctví. U mladé generace se stále více vyskytuje záškoláctví, které patří ve školství mezi vážné problémy. Záškoláctví souvisí s rodinným zázemím a postojem rodičů ke vzdělání. Především rodina může ovlivnit chování jedinců výchovou v rodině i vlastním příkladem rodičů. Čáp a jeho kolegové zkoumali styly výchovy a označili za neoptimálnější demokratický styl. Bylo by ideální, kdyby rodiče používali neoptimálnější styl výchovy. Čáp a jeho kolegové, ale narazili při výzkumu na to, že málokteré dítě je vychováváno pouze jedním výchovným stylem svými všemi vychovateli. V rodině velmi záleží na způsobu výchovy a důslednosti ve výchově. U dětí je většina mravních vlastností, stylu života a názorů ovlivněna vlivem rodinné výchovy. Také disharmonická nebo neúplná rodina se ukazuje mnohem horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina harmonická a úplná. Převážná část psychologických výzkumů a testů ukázala, že jádro záškoláctví, jádro vandalismu a krádeží je třeba hledat v rodině.

U provedeného výzkumu je překvapujícím zjištěním, že záškoláctví se vyskytuje na obou školách, kde se prováděl výzkum. U žáků středního odborného učiliště je výsledek zjištěného záškoláctví přímo „alarmující“. Na gymnáziu převažují žáci, kteří se uchylují k záškoláctví pouze výjimečně. Z provedeného výzkumu lze předpokládat, že záškoláctví bude i nadále narůstat a do budoucna se ho nepodaří výrazně potlačit, pokud se nezmění postoj žáků i rodičů k hodnotě vzdělání.

U rodičů žáků gymnázia, u kterých převažuje dosažené středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou a vysokoškolské vzdělání, je předpoklad, že budou své děti více podporovat a motivovat ke vzdělání. Výzkumy ukazují, že na osmiletých gymnáziích je nejnižší záškoláctví, protože je to skupina s výraznou motivací vzdělávat se. U rodičů žáků ze středního odborného učiliště, u kterých převažuje základní vzdělání a vyučení v oboru, lze usoudit (především u rodičů se základním vzděláním), že nebudou své děti podporovat a motivovat ke vzdělání a nebudou se zajímat o jejich prospěch a docházku. Tito rodiče také nebudou dětem dobrým příkladem do života,

protože na základě zjištěných výsledků je většina rodičů nezaměstnaných. Nezaměstnanost u tzv. „sociálně slabých rodin“, u kterých je největší chudoba a nejvyšší nezaměstnanost, se také podílí na záškoláctví jejich dětí, protože rodiče nevedou své děti k správným návykům (vstávání do školy, pravidelné chození do školy, k podpoře a motivaci ke vzdělání, k zájmové činnosti). Právem se o těchto rodinách říká, že jsou nepodnětné pro dítě, tudíž nedávají dostatek pobídek a podnětů k jeho vývoji. Ani do budoucna není prognóza příznivá, protože v Ústeckém kraji neustále přibývá nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti v Ústeckém kraji činí 13,7 procenta, zatímco celostátní klesla z 9,2 na 8,9 procent. Ústecký kraj platí už od začátku 90. let za nejvíce postižený region nezaměstnaností a tento stav se nemění.

Při porovnání rodinného prostředí u žáků středního odborného učiliště se dospělo k závěru, že většina žáků žije v neúplné rodině, ve větším počtu si s rodiči nerozumí, vzdělání jejich rodičů je většinou základní nebo střední zakončené výučním listem a většina rodičů je nezaměstnaná. Z těchto poznatků lze usoudit, že žáci ze středního odborného učiliště, u kterých je záškoláctví velmi časté, se mohou k záškoláctví uchýlovat kvůli problémům, které vyplývají z jejich rodinného prostředí.

U žáků gymnázia se při porovnání rodinného prostředí dospělo k závěru, že žáci většinou pocházejí z úplné rodiny, se svými rodiči si většinou rozumí, vzdělání jejich rodičů je převážně středoškolské nebo vysokoškolské a většina rodičů je zaměstnaná. U žáků gymnázia, u kterých se vyskytuje záškoláctví pouze ojediněle, lze konstatovat, že rodinné důvody nejsou příčinou záškoláctví.

Velkým problémem je omlouvání neopodstatněné absence žáků rodiči. Rodiče svým nesprávným a nezodpovědným jednáním vyjadřují nepřímou podporu se záškoláctvím svých dětí a přispívají ke snížení úrovně jejich vědomostí. Jejich děti si potom myslí, že vlastně nedělají nic špatného a záškoláctví u nich narůstá. V této souvislosti můžeme poukázat na romskou etnickou skupinu, kde se stále častěji řeší problematika se školní docházkou, protože u této sociální skupiny rodiče záškoláctví tolerují a vzdělání u nich není podstatné.

Někteří rodiče žáků nechtějí, pokud by bylo záškoláctví odhaleno, aby jejich dítě mělo ve škole kázeňské problémy nebo bylo vyloučeno ze školy a nepřítomnost

ve škole jim raději omluví. Z těchto důvodů omlouvají záškoláctví většinou rodiče žáků gymnázia, kteří se uchylují k záškoláctví pouze výjimečně. U žáků gymnázia je nejčastějším důvodem strach ze zkoušení nebo z písemné práce.

Rodiče žáků středního odborného učiliště (většinou ze sociálně slabých rodin) se bojí odhalení záškoláctví, aby neměli potíže na úřadech u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Také se obávají, aby nebyli předvoláni k přestupkové komisi příslušného obecního úřadu. Z těchto důvodů rodiče záškoláctví svých dětí raději omluví. Nejčastějším důvodem, který vede žáky ze středního odborného učiliště k záškoláctví, je vliv party a dále negativní vztah ke škole. Časté trávení času za školou s partou může přejít až v závislost na alkoholu, drogách, gamblerství, grafitech, kriminální činnosti apod.

V dnešní uspěchané době chybí také důsledná kontrola rodičů nad tím, co ve svém volném čase dělají jejich děti a s kým se stýkají. Společnost nevhodných přátel má velký vliv na absenci ve škole. Mladí lidé dávají přednost partě před svým vzděláním, upřednostňují velmi dobrou zábavu, která může postupem času přerůst až v nějakou formu závislosti (např. alkoholismus, drogy, pouliční kriminalita, gamblerství apod.).

Někteří rodiče si neuvědomují vážnost záškoláctví, především jaké může mít důsledky pro jejich děti v budoucím životě. Rodiče i žáci by měli změnit svůj postoj k záškoláctví, aby se ho do budoucna podařilo potlačit.

7 SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ:

7.1 Seznam obrázků

Obr. č. 1: Tři styly výchovy podle K. Lewina.	15
Obr. č. 2: Model dvou dimenzí rodičovských postojů podle E. S. Schaefera.....	15

7.2 Seznam tabulek

Tab. č. 1: Model devíti polí způsobu výchovy.....	16
Tab. č. 2: V jakém prostředí vyrůstají žáci.	35
Tab. č. 3: Vzájemný vztah žáků s rodiči.	36
Tab. č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání matky.	37
Tab. č. 5: Nejvyšší dosažené vzdělání otce.....	38
Tab. č. 6: Počet zaměstnaných rodičů.....	40
Tab. č. 7: Počet žáků, kteří byli někdy za školou.....	41
Tab. č. 8: Počet žáků, kteří byli v minulém školním roce za školou.	43
Tab. č. 9: Počet rodičů, kteří by omluvili nepřítomnost svých dětí z důvodu neomluvených hodin.	44
Tab. č. 10: Počet rodičů, kteří zjistili, že žáci byli za školou.....	45
Tab. č. 11: Důvody, které vedly žáky k záškoláctví.	46

7.3 Seznam grafů

Graf. č. 1: V jakém prostředí vyrůstají žáci (k tab.č.2).....	36
Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání matky (k tab. č. 4).....	38
Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání otce (k tab. č.5). Chyba! Záložka není definována.	9
Graf č. 4: Počet zaměstnaných rodičů (k tab. č. 6).	40
Graf č. 5: Počet žáků, kteří byli někdy za školou (k tab. č. 7).	42
Graf č. 6: Počet žáků, kteří byli v minulém školním roce za školou (k tab. č. 8).	43

Graf. č. 7: Počet rodičů, kteří by omluvili nepřítomnost svých dětí z důvodu neomluvených hodin (k tab. č. 9).....	44
Graf č. 8: Počet rodičů, kteří zjistili, že žáci byli za školou (k tab. č. 10).	46
Graf č. 9: Záškoláctví žáků navštěvujících SOU a GYM.	511
Graf č. 10: Vzdělání rodičů žáků GYM a SOU a výskyt záškoláctví.....	522
Graf č. 11: Postoj rodičů k záškoláctví.	544

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994.

ISBN 80-223-0817-X.

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, H+H, 1993. ISBN: 80-7066-534-3.

ČÁP, J. - MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1.Vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-771.

GODDETOVÁ, E. T. *Umění jednat s dospívajícími*. 1.Vyd. Portál, Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-492-3.

KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Universita Palackého, 2000. ISBN80-7076-669-8.

KOLÁŘ, Z. - ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. 1.Vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN80-247-0885-X.

KRAUS B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.Vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, B. - POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

LANGMEIER, J. - KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN není.

MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. 1.Vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5.

MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

NEKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1.Vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.

NOVOTNÁ, M. - KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze sociální pedagogiky pro učitele*. 1.Vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-95937-60-3.

PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1.Vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-3568.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.Vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1.Vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 317. ISBN 80-246-0841-3.

VÁGNEROVÁ, M. - KLÉGGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. 1.Vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7.

Zákon 561/2004 Sb. ve znění předpisů ze dne 24. 9. 2004, s účinností od 1. 1. 2005.

Elektronické zdroje:

MARKOVÁ, Marie. *Vliv sociálních faktorů na problémové chování adolescentů*. [on/line]. 3.9.2008. [cit.2012-11-30]. Dostupné z: <<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=5&ved=0CDgQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.solen.cz%2Fpdfs%2Fped%2F2008%2F03%2F11.pdf&ei=ZLtZUJewK5GVswa95oDQDw&usg=AFQjCNHxdkJHeSb2iM71AhG9WjzFwe5cdw>>.

PORTÁL PRO SOCIÁLNÍ OBLAST MĚSTA PRAHY, Magistrát hl. m. Prahy. *Rodina*. [on-line]. 2008-2011. [cit. 2012-10-17]. Dostupné z : <[http:// socialni.praha.eu/jnp/cz/rodina/index.html/](http://socialni.praha.eu/jnp/cz/rodina/index.html/)>.).

SVOBODOVÁ Lenka. *ZŠ Bruntál, poradenství. Záškoláctví a jeho skryté formy*. [on-line]. 9.11.2010. [cit. 2012-11.30]. Dostupné z: <http://www.1zsbr.cz/poradenstvi/skolni-psycholog/40-zkolctv-a-jeho-skryt-formy>.

VODÁKOVÁ Jana. *Zkola, Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje. Záškoláctví*. [On-line]. 6.10.2009. [cit.2012-11-15]. Dostupné z : <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevnyajejichprevence/zaskolactvi/30276.aspx>.

ŽEMLIČKOVÁ Gabriela. *Nicm, národní informační centrum pro mládež. Záškoláctví*. [on/line]. 7.3.2011. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/zaskolactvi>.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Vzor dotazníku.

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku žáků GYM.

Příloha č. 3: Ukázka vyplněného dotazníku žáků SOU.

Příloha č. 1: Vzor dotazníku.

Dotazník

Milí žáci,

tento dotazník je anonymní a slouží k výzkumu pro bakalářskou práci. Nebudou z něj pro Vás vyvozovány žádné důsledky, proto Vás prosím, abyste jej vyplnili pravdivě a bez obav. Při zodpovídání otázek si nejprve otázku pečlivě přečtěte a teprve potom zakroužkujte zvolenou variantu nebo doplňte stručnou odpověď.

1. V jakém prostředí vyrůstáš?

- a) v úplné rodině
- b) v neúplné rodině
- c) v jiném
- (doplňte).....

2. Jaký je Váš vzájemný vztah s rodiči?

- a) s rodiči si rozumím
- b) s rodiči si spíše rozumím
- c) s rodiči si spíše nerozumím
- d) s rodiči si vůbec nerozumím

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů?

Matka: a) základní

- b) střední vzdělání (výuční list)
- c) střední vzdělání (maturita)
- e) vysokoškolské

Otec: a) základní vzdělání

- b) střední vzdělání (výuční list)
- c) střední vzdělání (maturita)
- e) vysokoškolské vzdělání

4. Jsou rodiče zaměstnáni?

- a) oba dva
- b) jen matka
- c) jen otec
- d) ani jeden nepracuje

5. Byl(a) jsi někdy za školou?

- a) ano
- b) ne

6. Kolikrát jsi byl(a) za školou v minulém školním roce?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) vícekrát

7. Omluvili Ti rodiče nepřítomnost ve škole z důvodu neomluvených hodin?

- a) ano
- b) ne

Na otázku 8 a 9 odpovídají pouze žáci, kteří byli za školou.

8. Zjistili rodiče, že jsi byl (a) za školou?

- a) ano
- b) ne

9. Jaký je důvod tvého záškoláctví?

- a) negativní vztah ke škole
 - b) výběr špatného oboru
 - c) strach ze zkoušení, písemky
 - d) strach z učitele
 - e) strach ze šikany
 - f) parta
 - g) rodinné problémy
 - h) jiné
- (doplňte).....

10. V čem si myslíte, že Vám záškoláctví může do budoucna uškodit?

.....

.....

.....

.....

Děkuji za Vaši spolupráci. I.Szabová

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku žáků GYM.

Dotazník

Milí žáci,

tento dotazník je anonymní a slouží k výzkumu pro bakalářskou práci. Nebudou z něj pro Vás vyvozovány žádné důsledky, proto Vás prosím, abyste jej vyplnili pravdivě a bez obav. Při zodpovídání otázek si nejprve otázku pečlivě přečtěte a teprve potom zakroužkujte zvolenou variantu nebo doplňte stručnou odpověď.

1. V jakém prostředí vyrůstáš?

- a) v úplné rodině
- b) v neúplné rodině
- c) v jiném
- (doplňte).....

2. Jaký je Váš vzájemný vztah s rodiči?

- a) s rodiči si rozumím
- b) s rodiči si spíše rozumím
- c) s rodiči si spíše nerozumím
- d) s rodiči si vůbec nerozumím

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů?

Matka: a) základní

b) střední vzdělání (výuční list)

c) střední vzdělání (maturita)

e) vysokoškolské

Otec: a) základní vzdělání

b) střední vzdělání (výuční list)

c) střední vzdělání (maturita)

e) vysokoškolské vzdělání

4. Jsou rodiče zaměstnáni?

- a) oba dva
- b) jen matka
- c) jen otec
- d) ani jeden nepracuje

5. Byl(a) jsi někdy za školou?

a) ano

b) ne

6. Kolikrát jsi byl(a) za školou v minulém školním roce?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) vícekrát

7. Omluvili Ti rodiče nepřítomnost ve škole z důvodu neomluvených hodin?

- a) ano
- b) ne

Na otázku 8 a 9 odpovídají pouze žáci, kteří byli za školou.

8. Zjistili rodiče, že jsi byl (a) za školou?

- a) ano
- b) ne

9. Jaký je důvod tvého záškoláctví?

- a) negativní vztah ke škole
- b) výběr špatného oboru
- c) strach ze zkoušení, písemky
- d) strach z učitele
- e) strach ze šikany
- f) parta
- g) rodinné problémy
- h) jiné

(doplňte).....

10. V čem si myslíte, že Vám záškoláctví může do budoucna uškodit?

Když budu mít lepší záškoláctví, pravděpodobně mě nepřijmou na VŠ, na kterou jsem se chtěl dostat. V budoucnu nebudu připraven na doobrázku do společnosti.

Děkuji za Vaši spolupráci. I. Szabová

Příloha č. 3: Ukázka vyplněného dotazníku žáků SOU.

Dotazník

Milí žáci,

tento dotazník je anonymní a slouží k výzkumu pro bakalářskou práci. Nebudou z něj pro Vás vyvozovány žádné důsledky, proto Vás prosím, abyste jej vyplnili pravdivě a bez obav. Při zodpovídání otázek si nejprve otázku pečlivě přečtěte a teprve potom zakroužkujte zvolenou variantu nebo doplňte stručnou odpověď.

1. V jakém prostředí vyrůstáš?

a) v úplné rodině

b) v neúplné rodině

c) v jiném

(doplňte).....

2. Jaký je Váš vzájemný vztah s rodiči?

a) s rodiči si rozumím

b) s rodiči si spíše rozumím

c) s rodiči si spíše nerozumím

d) s rodiči si vůbec nerozumím

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání rodičů?

Matka: a) základní

b) střední vzdělání (výuční list)

c) střední vzdělání (maturita)

e) vysokoškolské

Otec: a) základní vzdělání

b) střední vzdělání (výuční list)

c) střední vzdělání (maturita)

e) vysokoškolské vzdělání

4. Jsou rodiče zaměstnáni?

a) oba dva

b) jen matka

c) jen otec

d) ani jeden nepracuje

5. Byl(a) jsi někdy za školou?

a) ano

b) ne

6. Kolikrát jsi byl(a) za školou v minulém školním roce?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) vícekrát

7. Omluvili Ti rodiče nepřítomnost ve škole z důvodu neomluvených hodin?

- a) ano
- b) ne

Na otázku 8 a 9 odpovídají pouze žáci, kteří byli za školou.

8. Zjistili rodiče, že jsi byl (a) za školou?

- a) ano
- b) ne

9. Jaký je důvod tvého záškoláctví?

- a) negativní vztah ke škole
 - b) výběr špatného oboru
 - c) strach ze zkoušení, písemky
 - d) strach z učitele
 - e) strach ze šikany
 - f) parta
 - g) rodinné problémy
 - h) jiné
- (doplňte).....

10. V čem si myslíte, že Vám záškoláctví může do budoucna uškodit?

nedostatkem fyzické zdatnosti kvůli špatné stravě

.....

.....

.....

Děkují za Vaši spolupráci. I.Szabóvá